Úvod do archeologie středověku

1. část

Mgr. Renata Tišerová
Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Liberci

JAN ERAZIM VOCEL

Josef Pekař

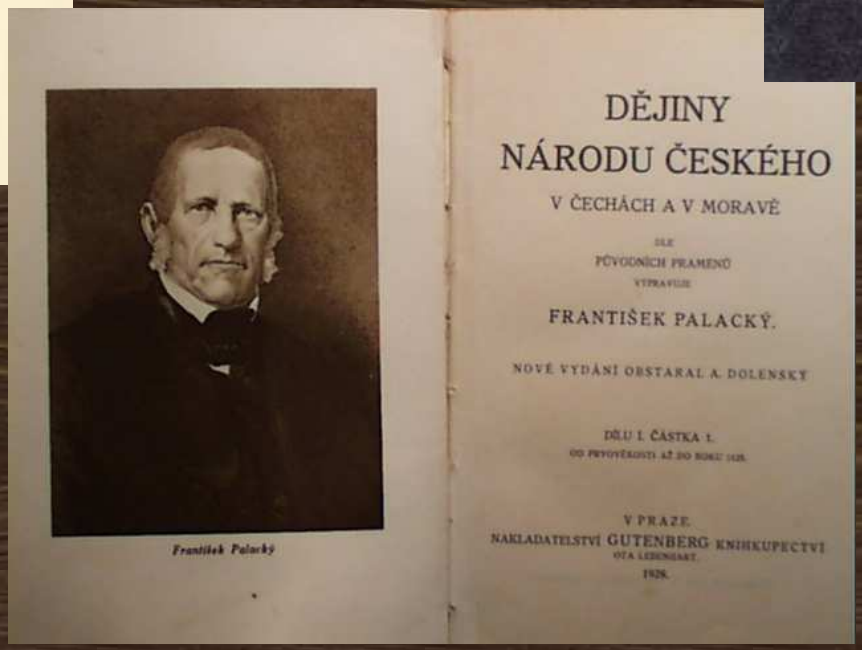
František Palacký
DĚJINY
NÁRODU ČESKÉHO
V ČECHÁCH A V MORAVĚ
PŮVODNÍCH PRAMENŮ
FRANTIŠEK PALACKÝ.
NOVÉ VYDÁNÍ OBSTARAL A. DOLENSKÝ
DÍL I. ČÁSTKA 1.
V PRAZE.
NAKLADATELSTVÍ GUTENBERG KNIHKUPECTVÍ
1928.

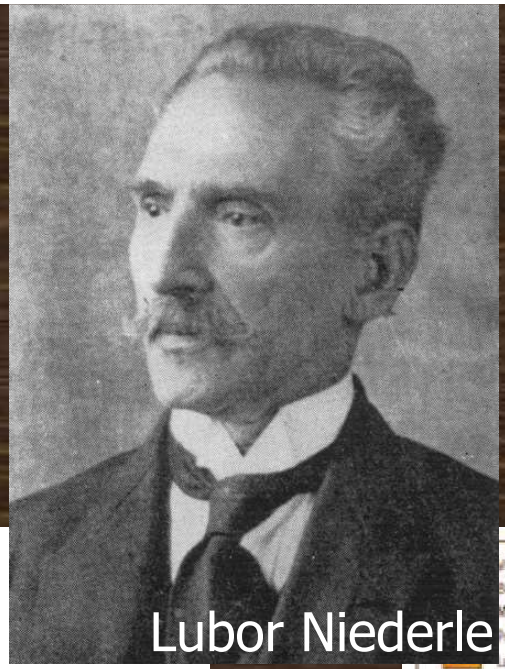

SLOVANSKÉ

STAROŽITNOSTI.

SEPSAL

DR. LUBOR NIEDERLE,

PROFESSOR ČESKÉ UNIVERSITY V PRAZE.

DÍL I.

PŮVOD A POČÁTKY NÁRODA SLOVANSKÉHO.

SVAZEK I.

V PRAZE

NÁKLADEM BURSÍKA & KOHOUTA,

knihkupců České university a České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

1902.

Dr. Josef Ladislav Píč (1847—1911).

Josef Ladislav Píč

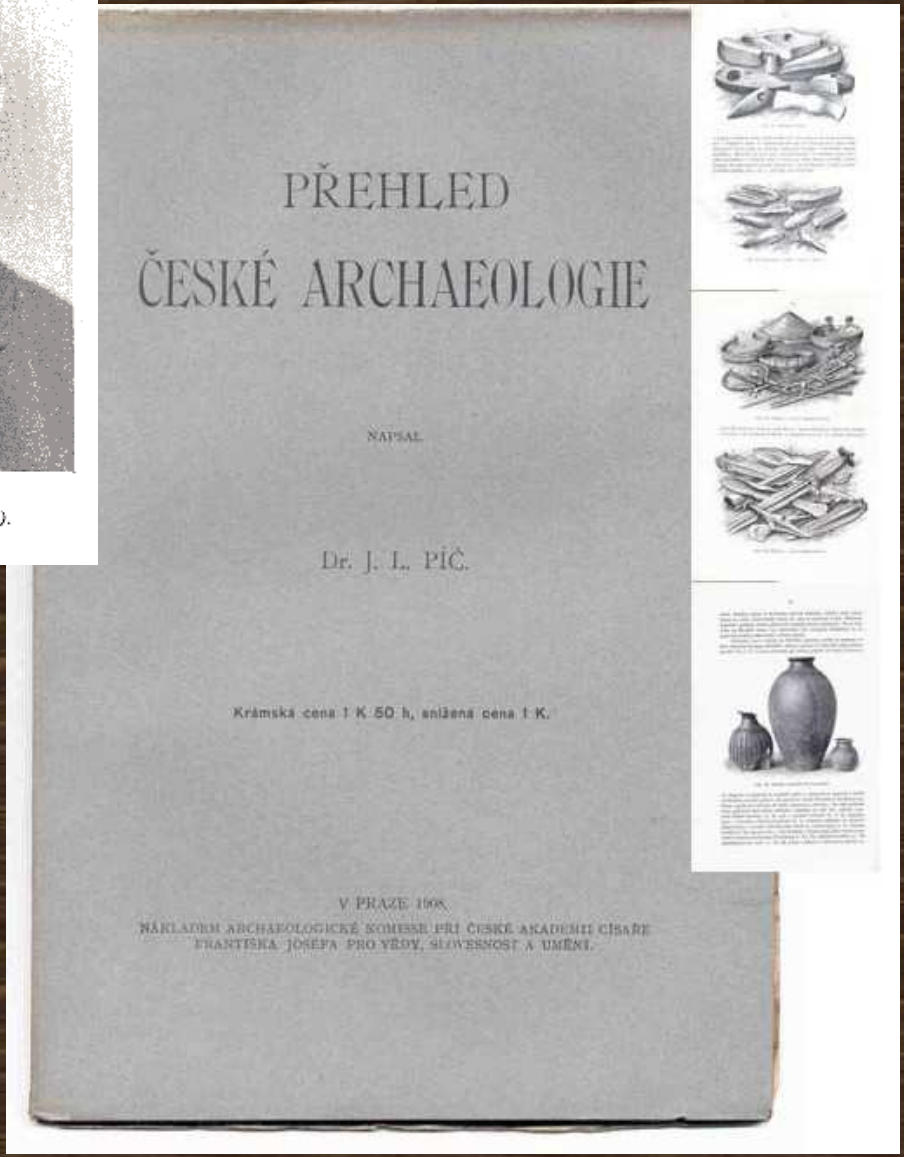

PŘEHLED

ČESKÉ ARCHAEOLOGIE

NAPSAL

Dr. J. L. PÍČ.

Krámská cena 1 K 50 h, snížená cena 1 K.

V PRAZE 1908.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Kliment Čermák

Břetislav Jelínek

Karel Guth

Ivan Borkovský a Jaroslav Böhm

Rudolf Turek

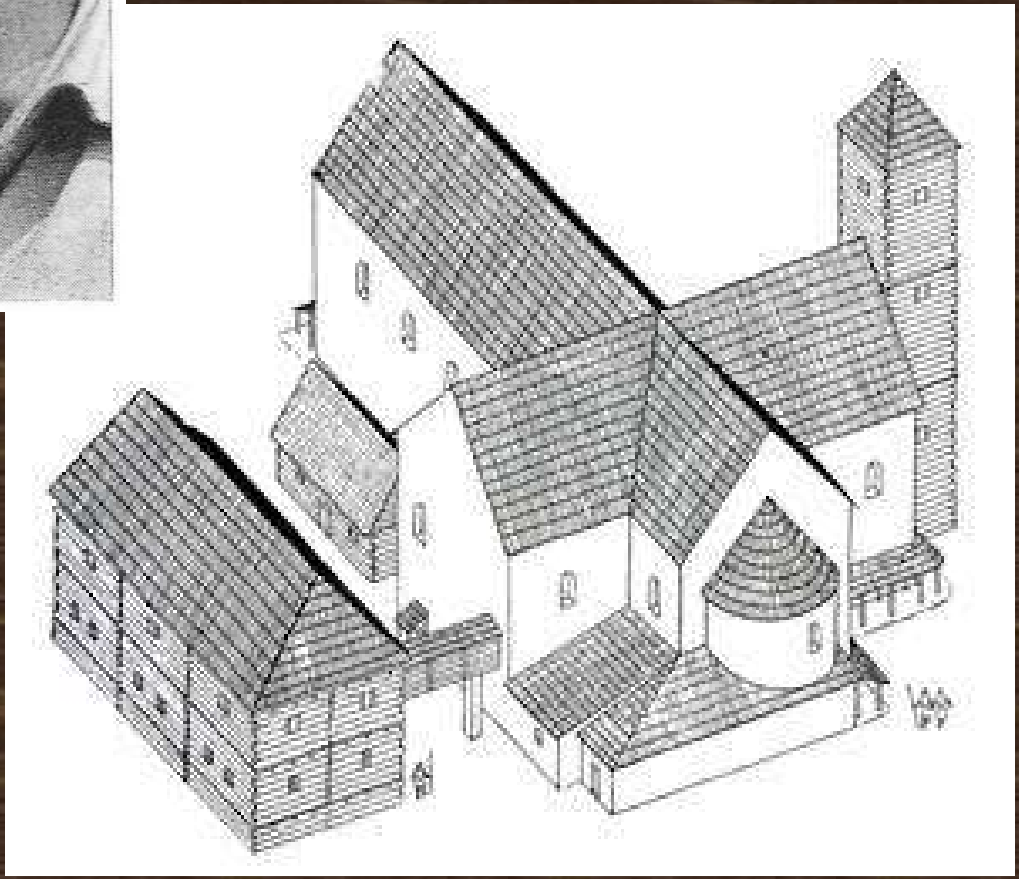

Miloš Šolle

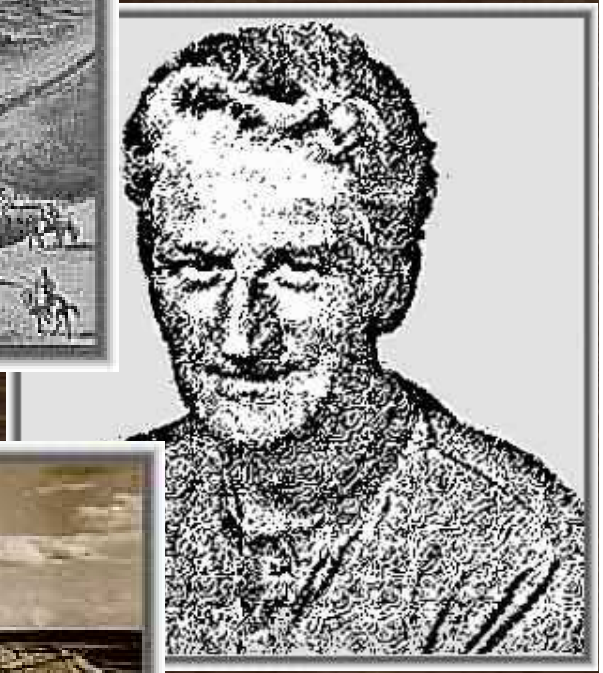

Josef Poulík

historická geografie

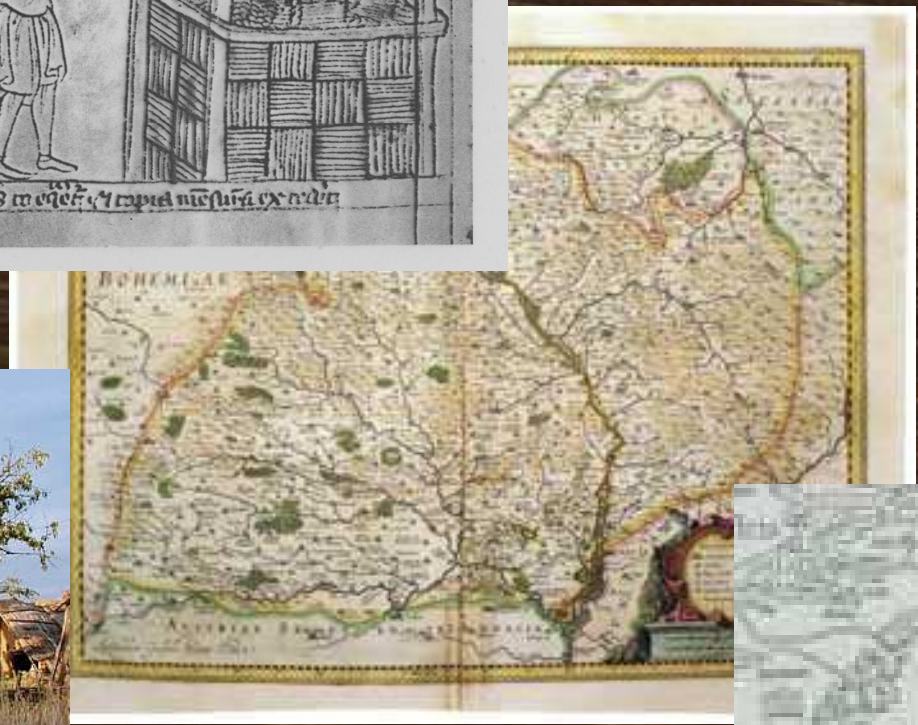

archeologický experiment

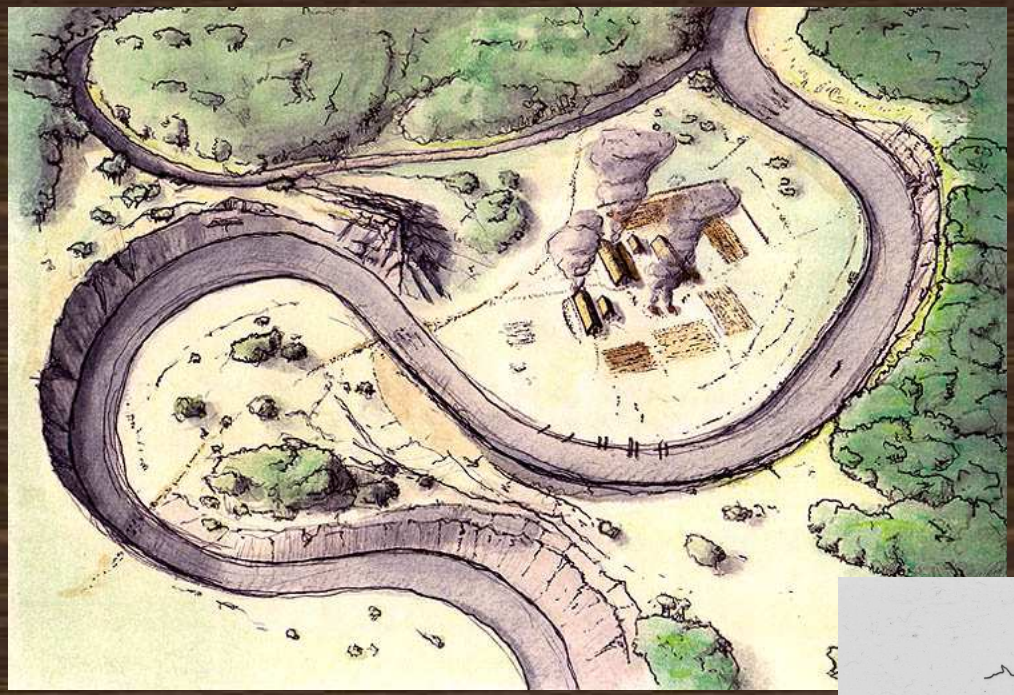

struktura raně středověkého osídlení

„atomizované“

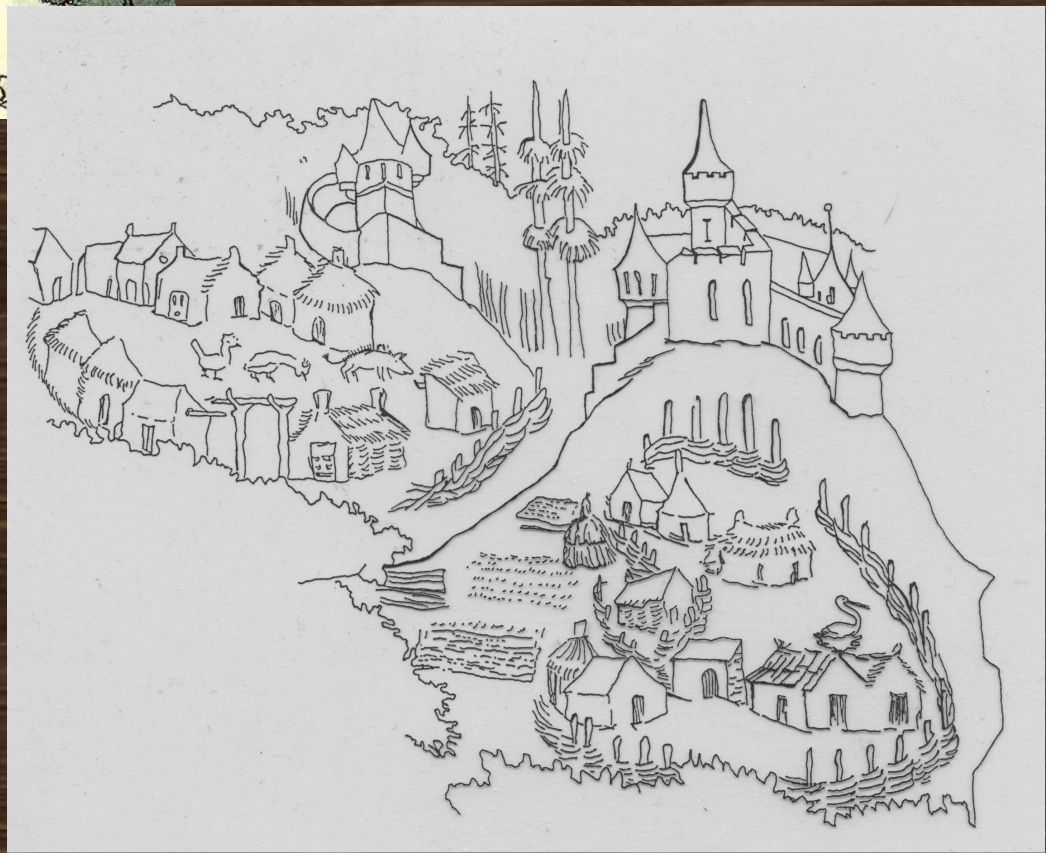

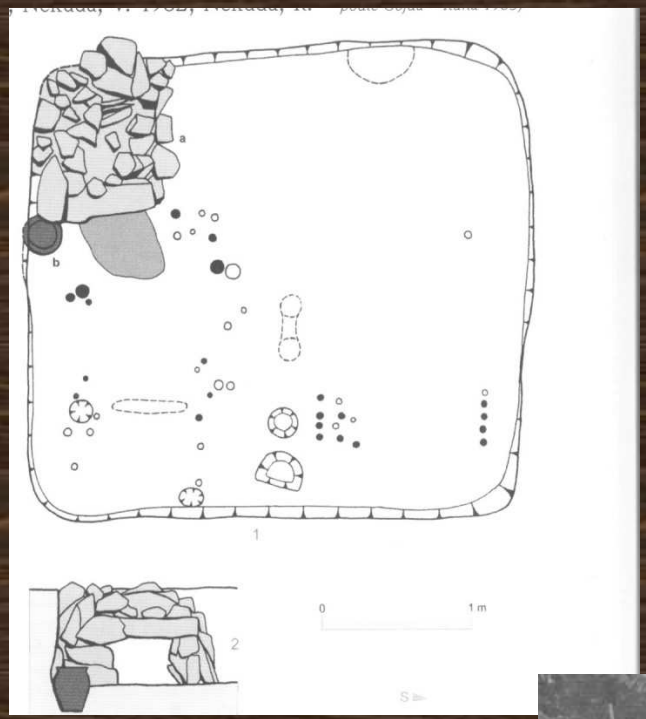

raně
středověký
dům

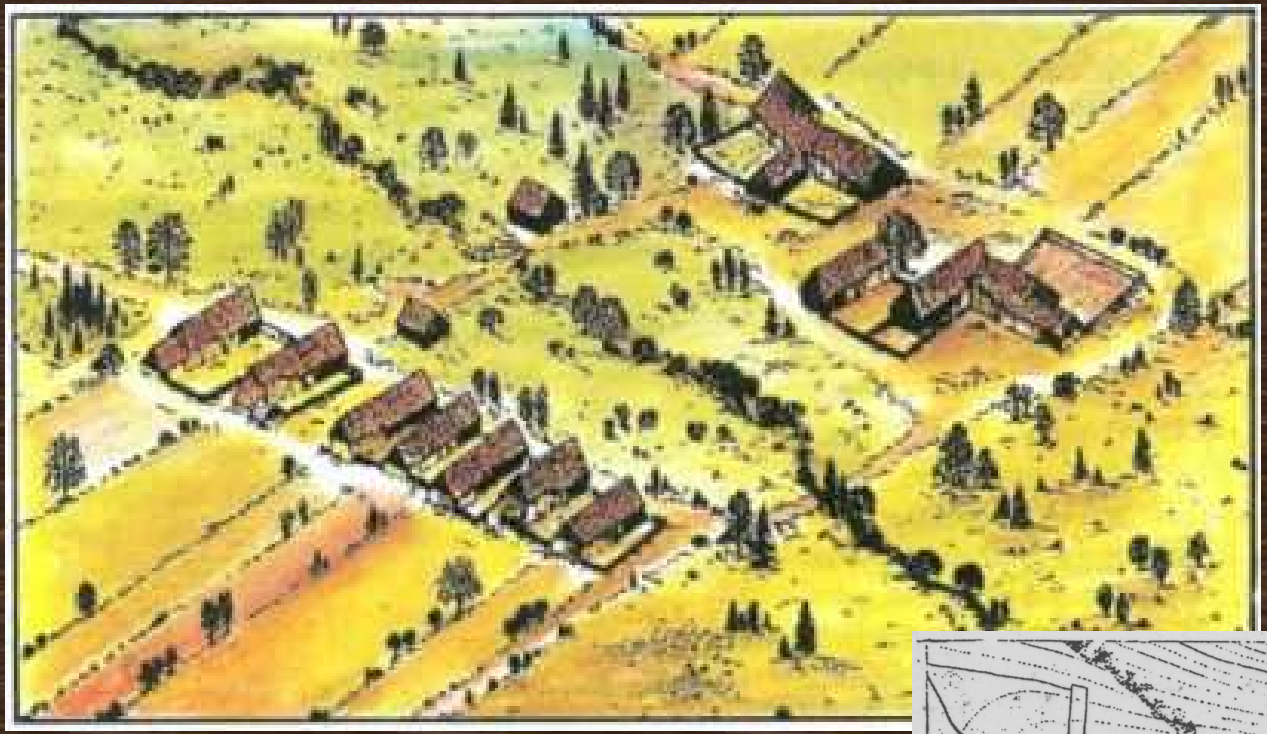

vrcholně
středověké
osídlení

„nukleované“

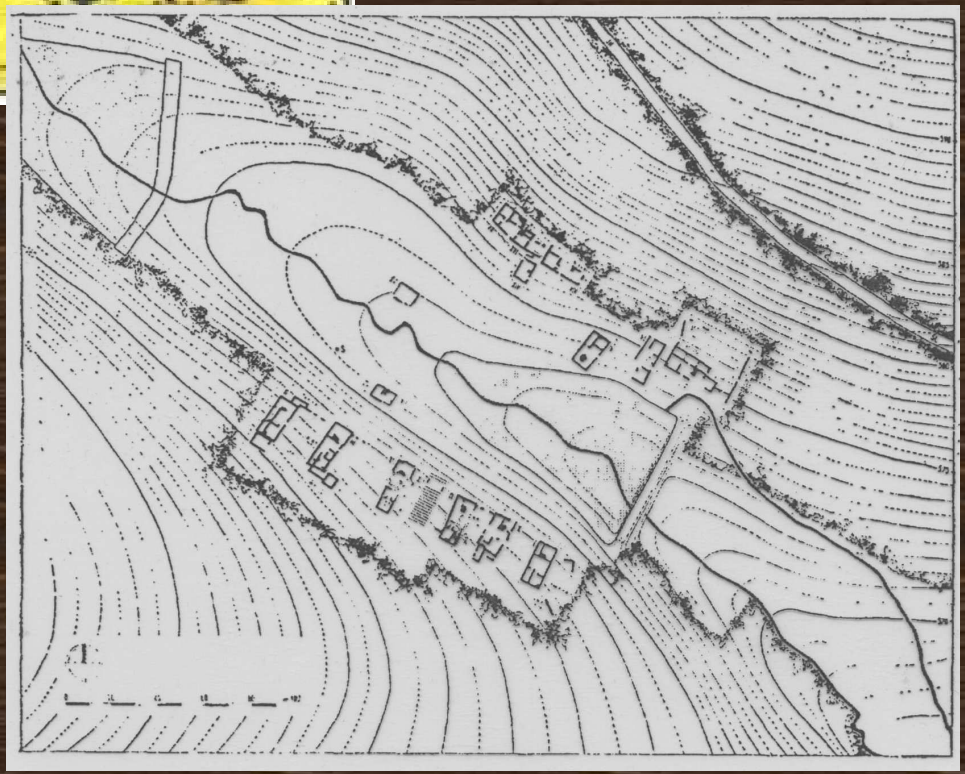

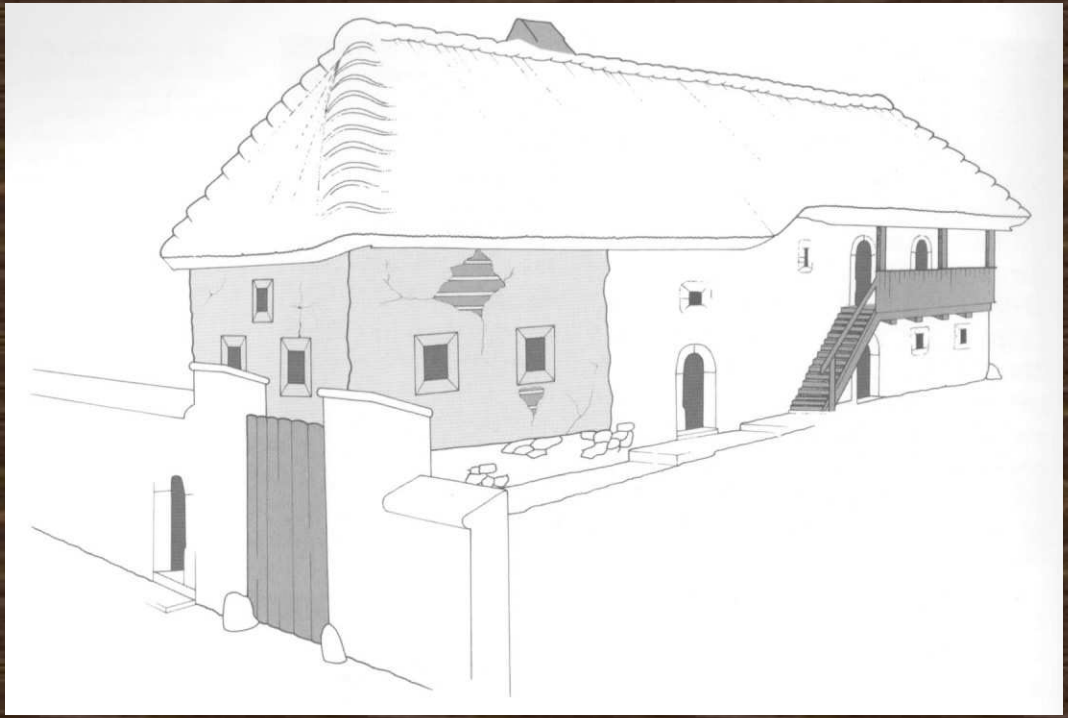

vrcholně
středověká
usedlost

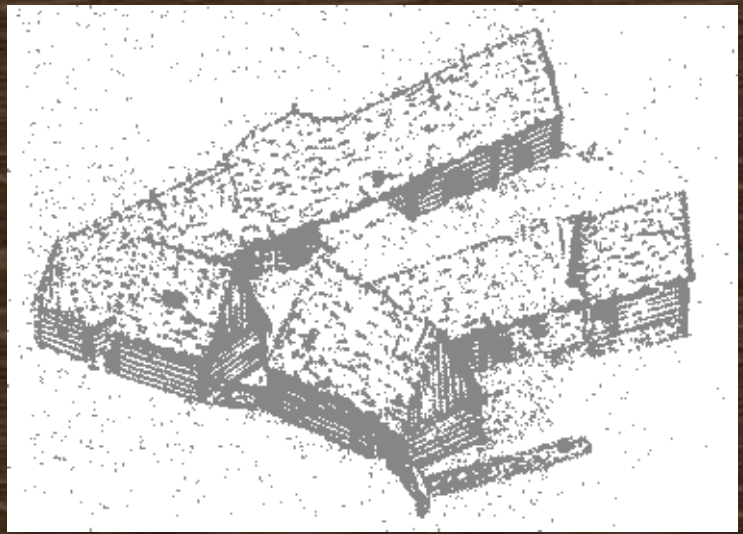

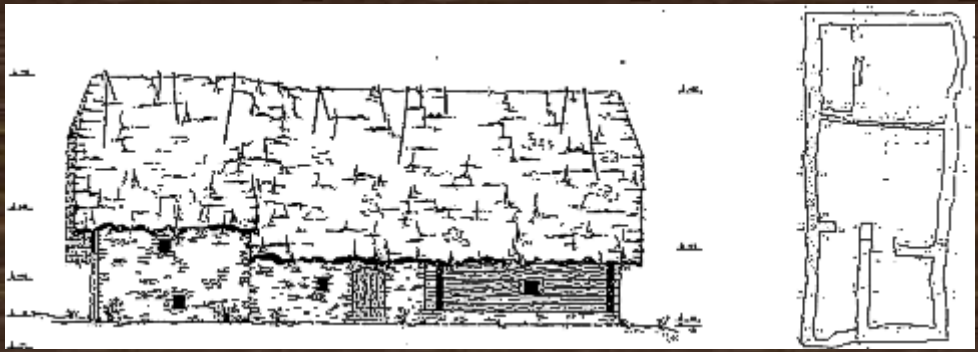

vesnický dům

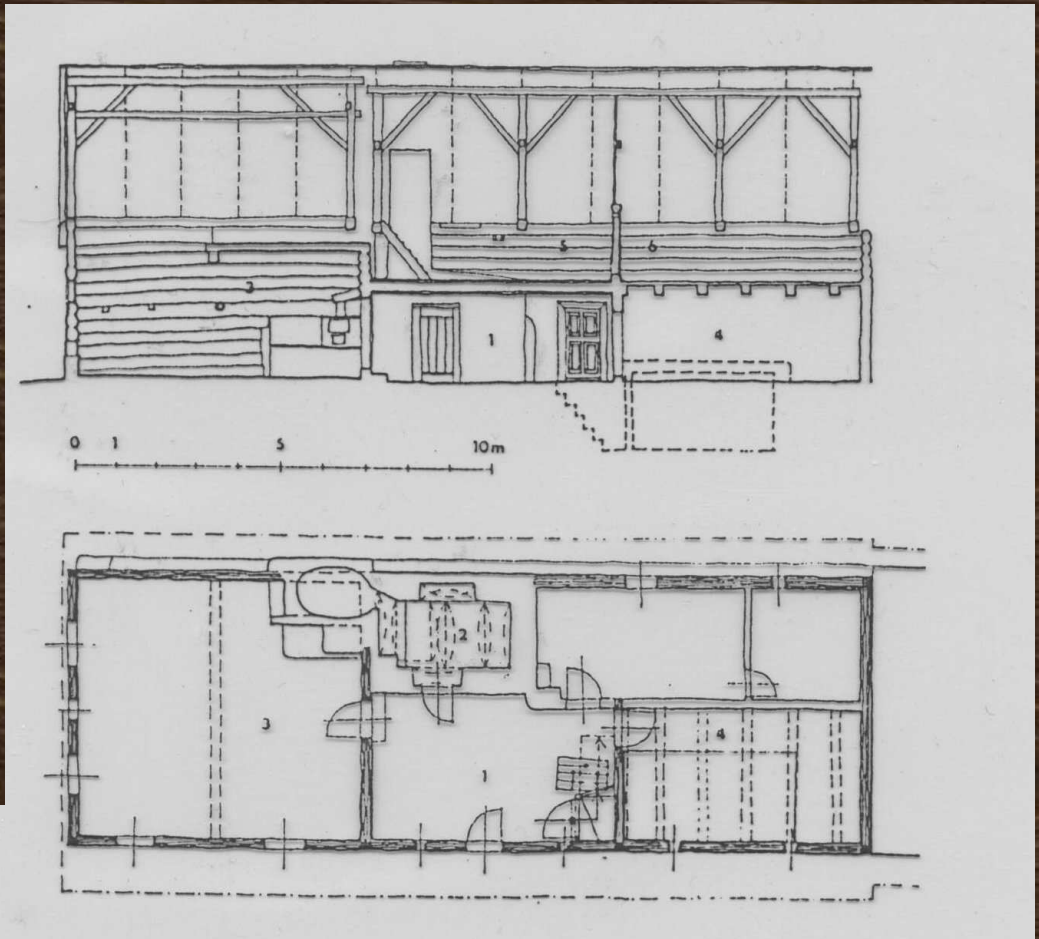

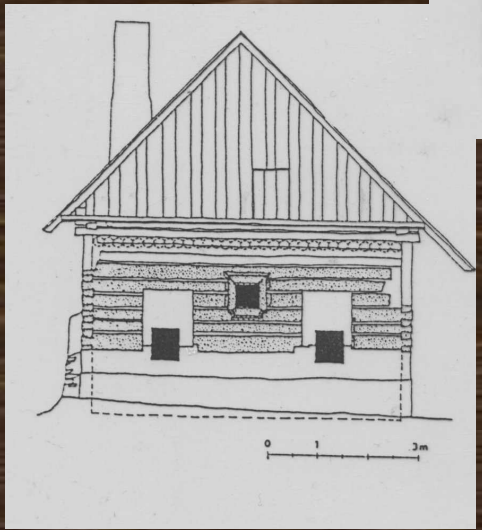

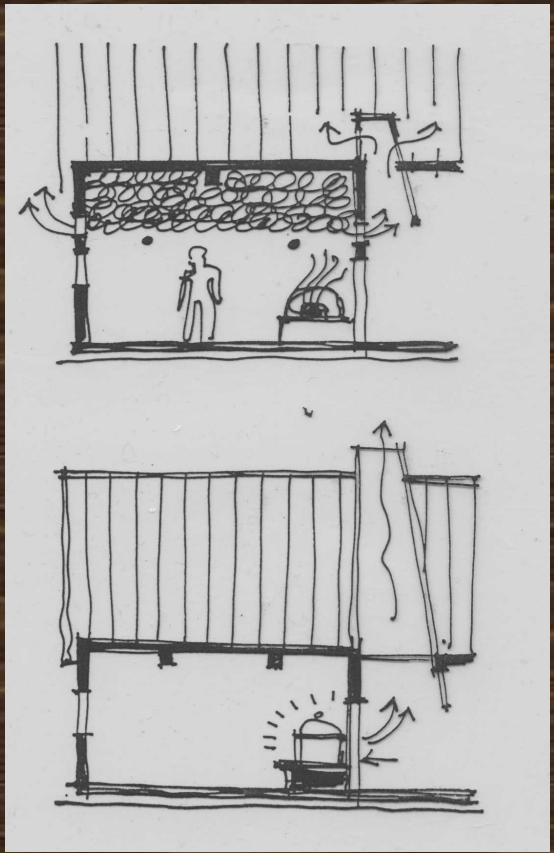

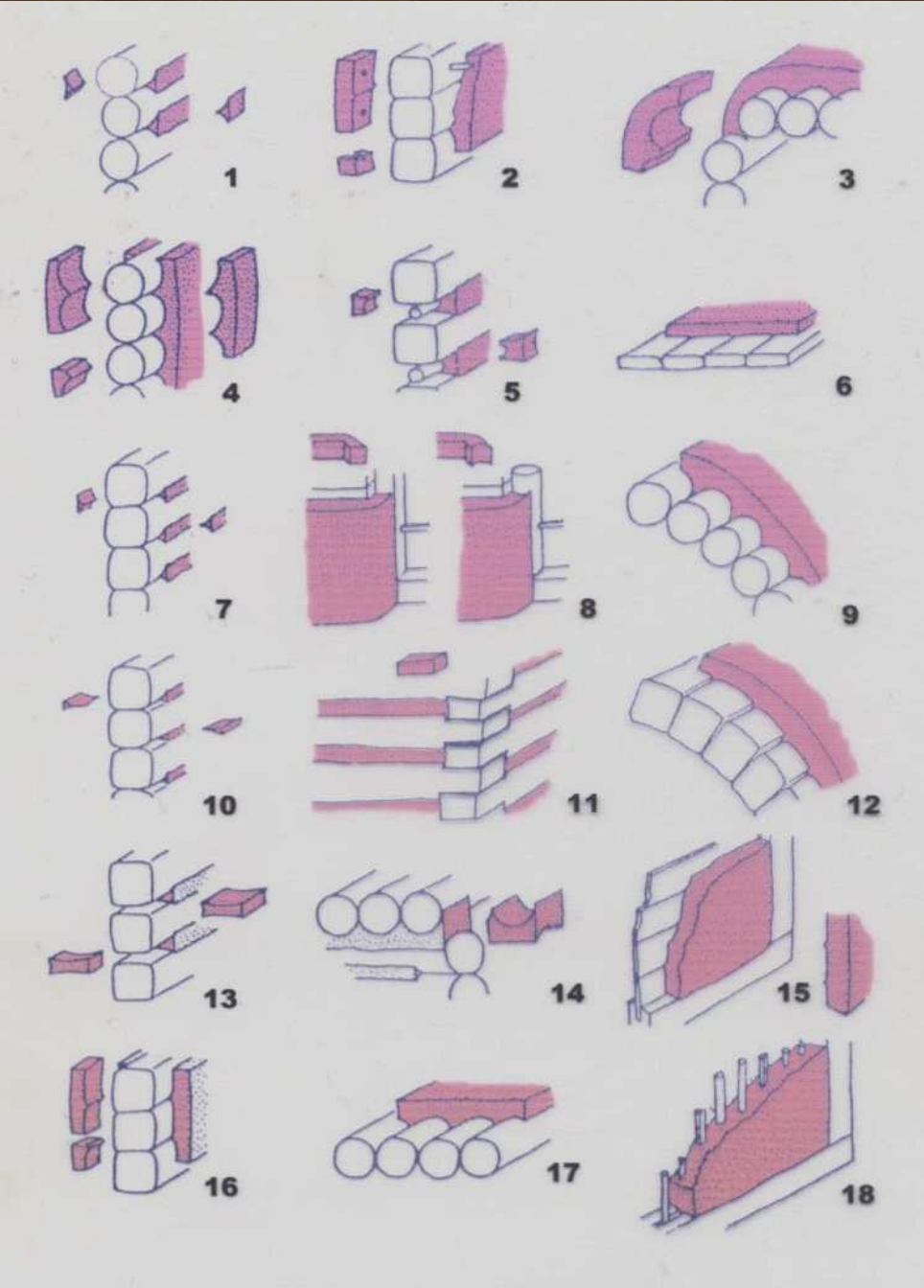
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18

úseková plužina

záhumenicová plužina

záhumenicová plužina radiální

Svídna, k.ú. Drnek (okr. Kladno)

13./14. – 2.pol. 15. stol.

Archeol. výzkum 1969 – 1973

Zdeněk Smetánka

výrazné terénní relikty

výrazné vegetační indikátory

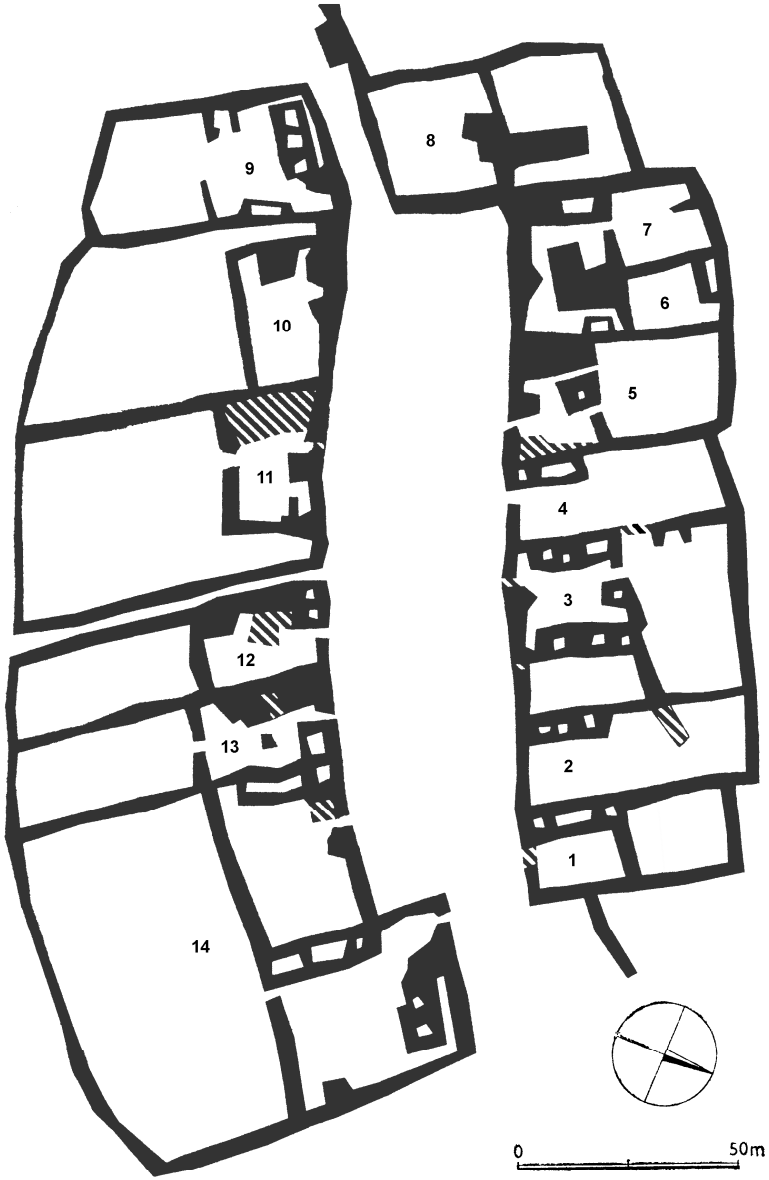

- 13 usedlostí
- 1 dvůr
- ulicová dvouřadá dispozice
- půdorys
- kámen

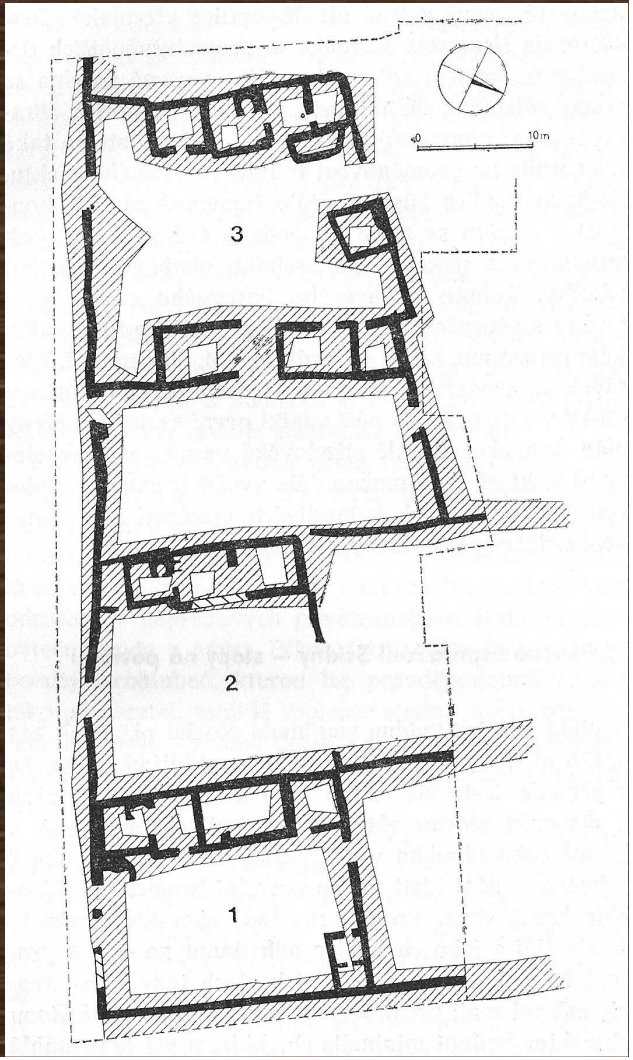

100

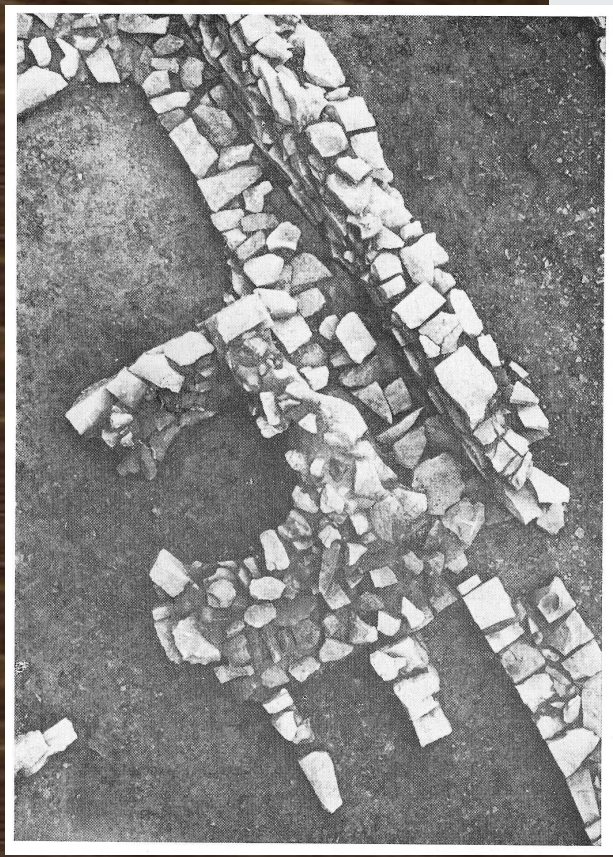

Obr. XXX Svídna. Půdorys trojdílného domu v usedlosti 2; a – jizba, b – síň, c – komora, p – pec, oh – ohniště; dochované zdivo světle šedě (podle Smetánka 1988)

Obr. XXX Svídna. Analýza spár ve zdivu domu usedlosti 3 dokumentuje stavební etapy. Tmavě šedě – nejstarší obvodové zdivo, střední šedá – části dvorní okapové zdi, příčky a sklípek přizděné ke starší zdi na spáru; a – jizba, b – síň, c – komora, d – stáj/chlév s kanálkem na hnojiště, g – sklípek, p – pec (podle Smetánka 1993)

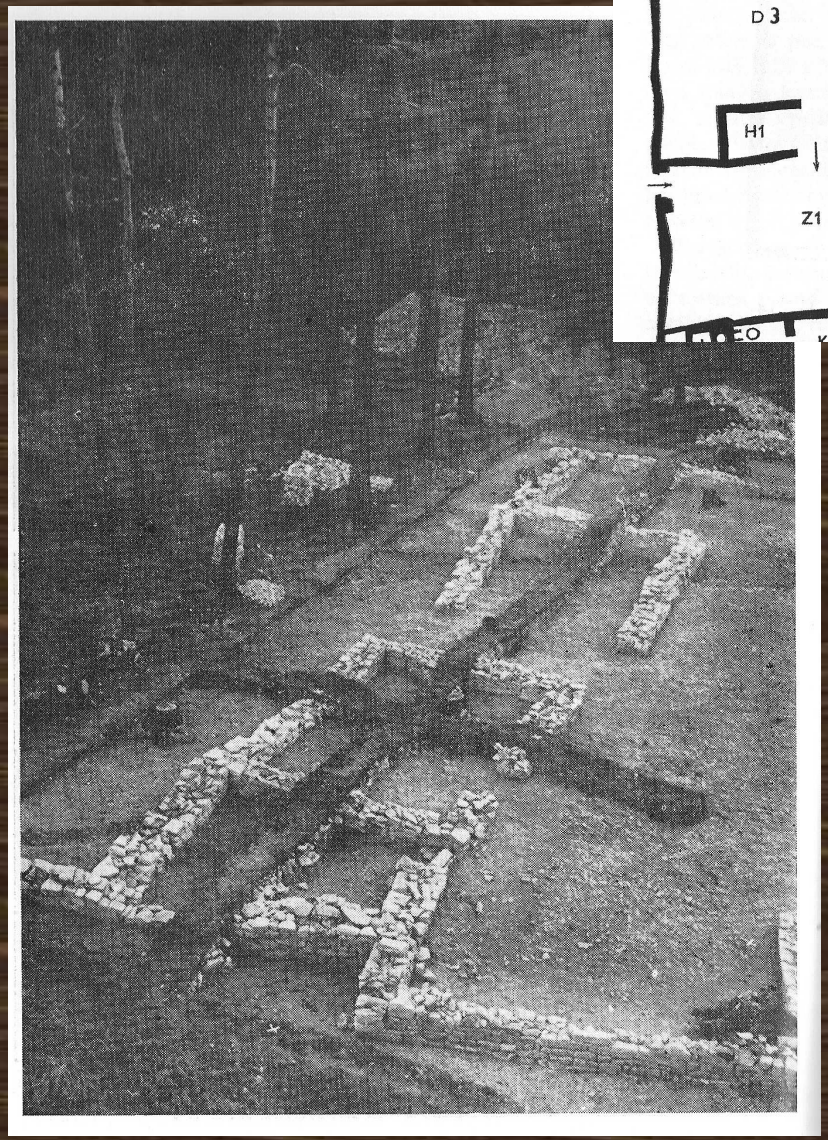

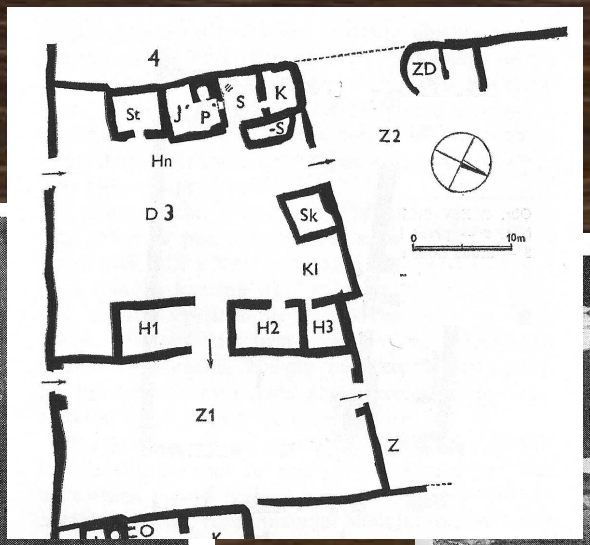
4
ZD
St
J
P
S
K
S
Z2
Hn
D 3
Sk
0
10m
Kl
H1
H2
H3
Z1
Z

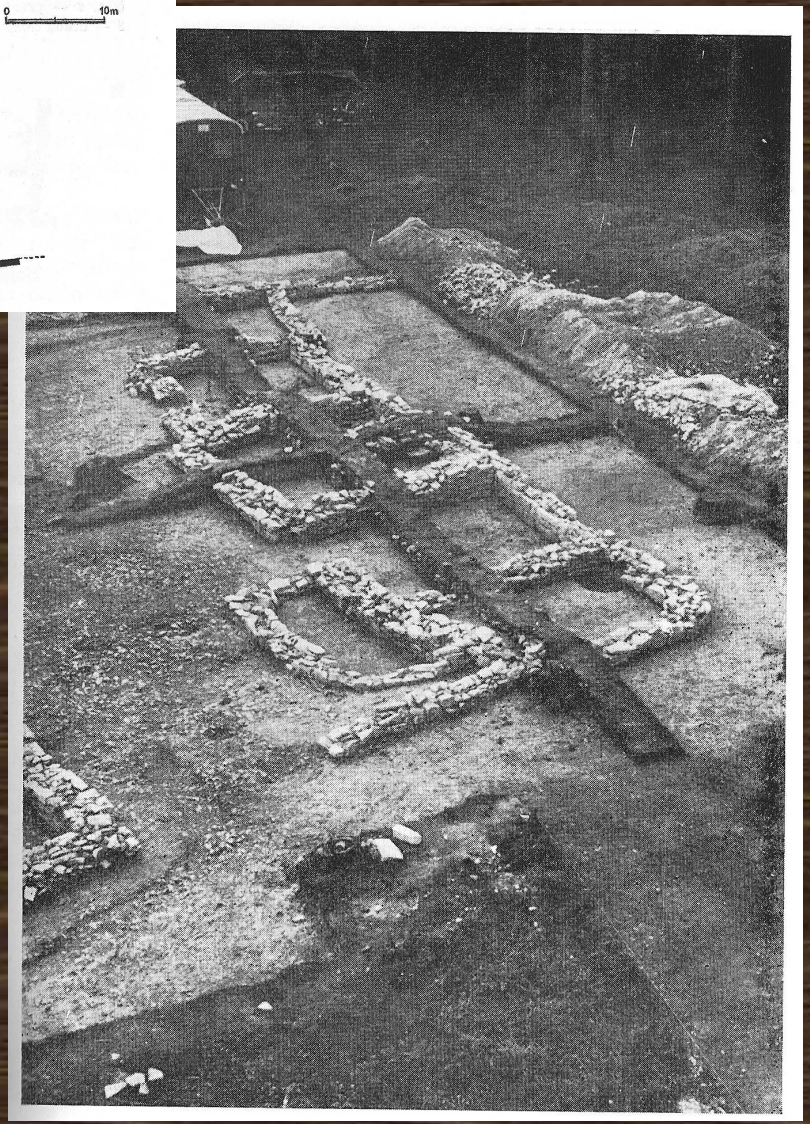

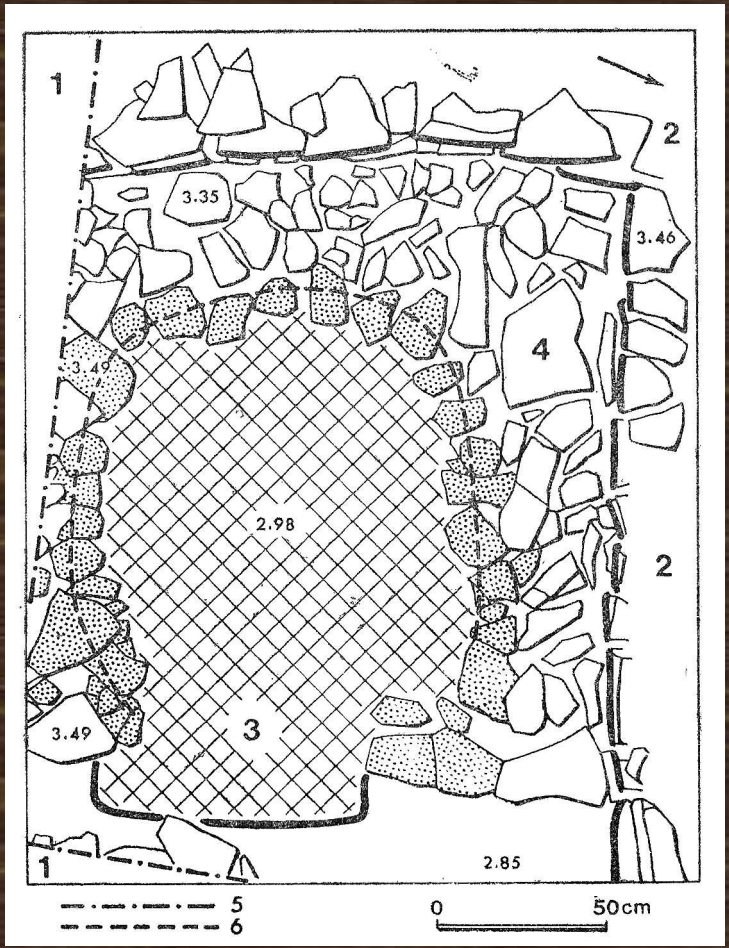
1
2
3.35
3.46
4
3.49
2.98
2
3.49
3
1
2.85
5
6
0
50cm

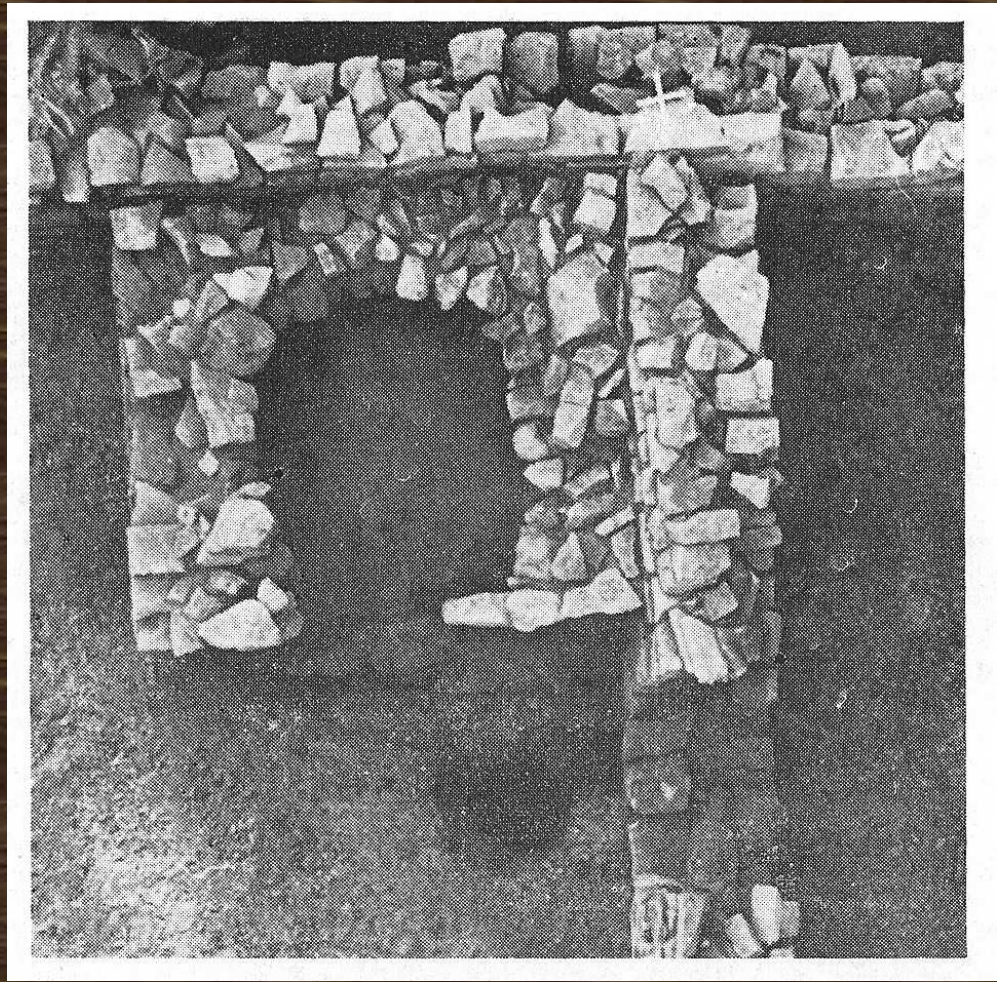

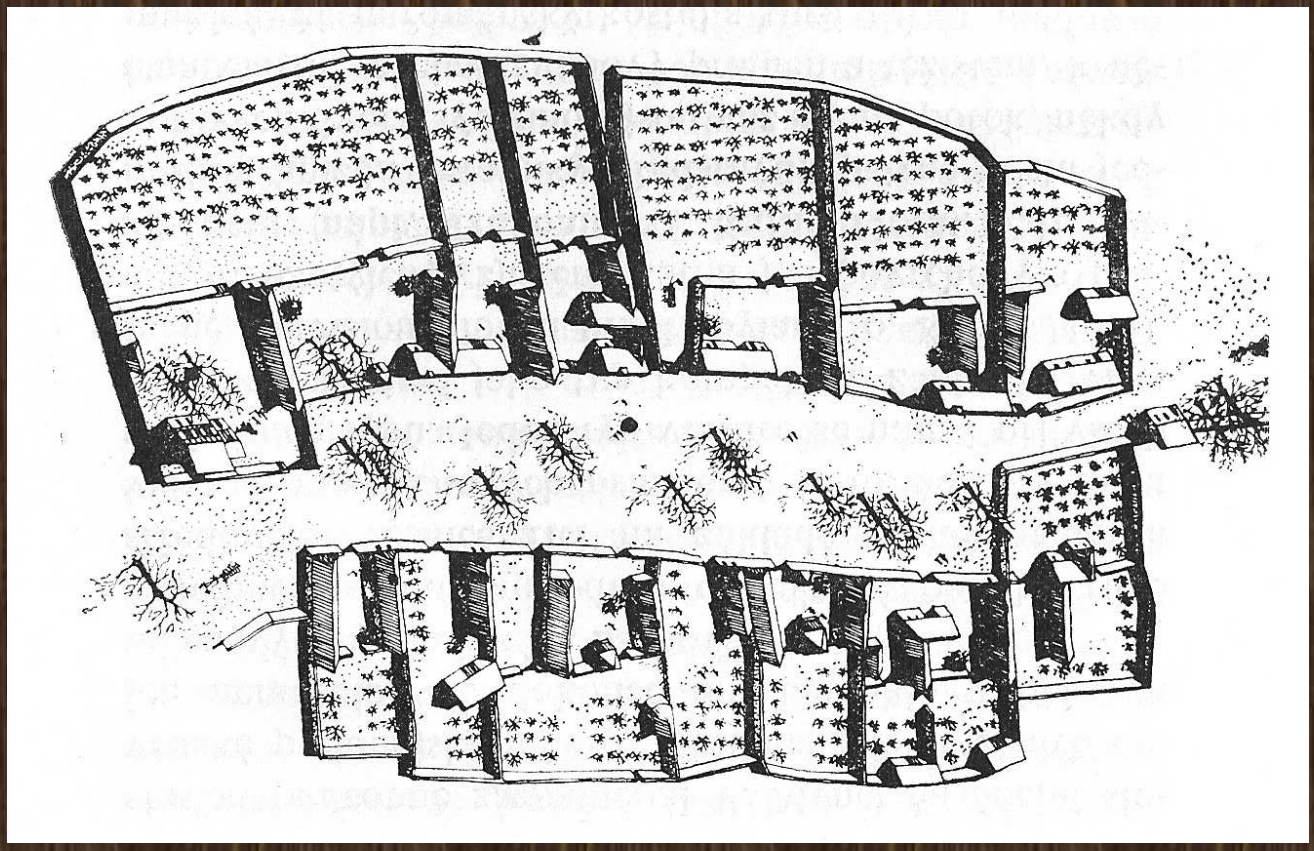

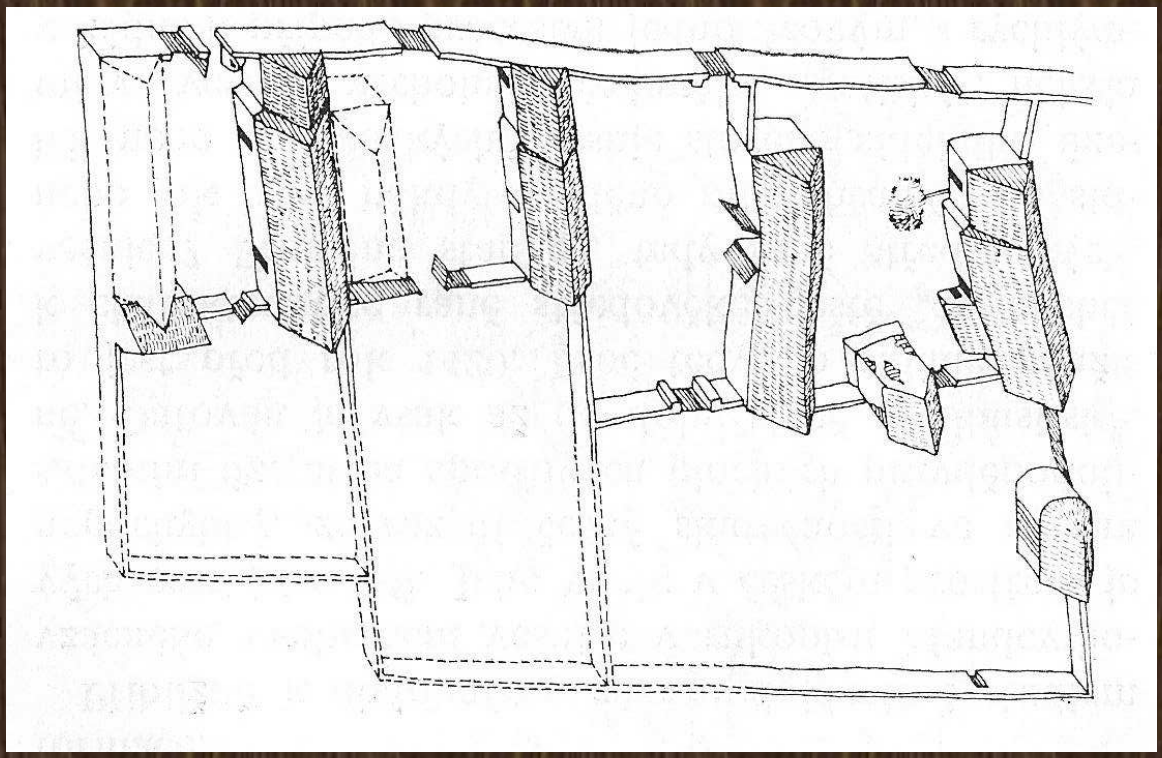

vrcholně
a pozdně
středověká
města

středověká parcelace

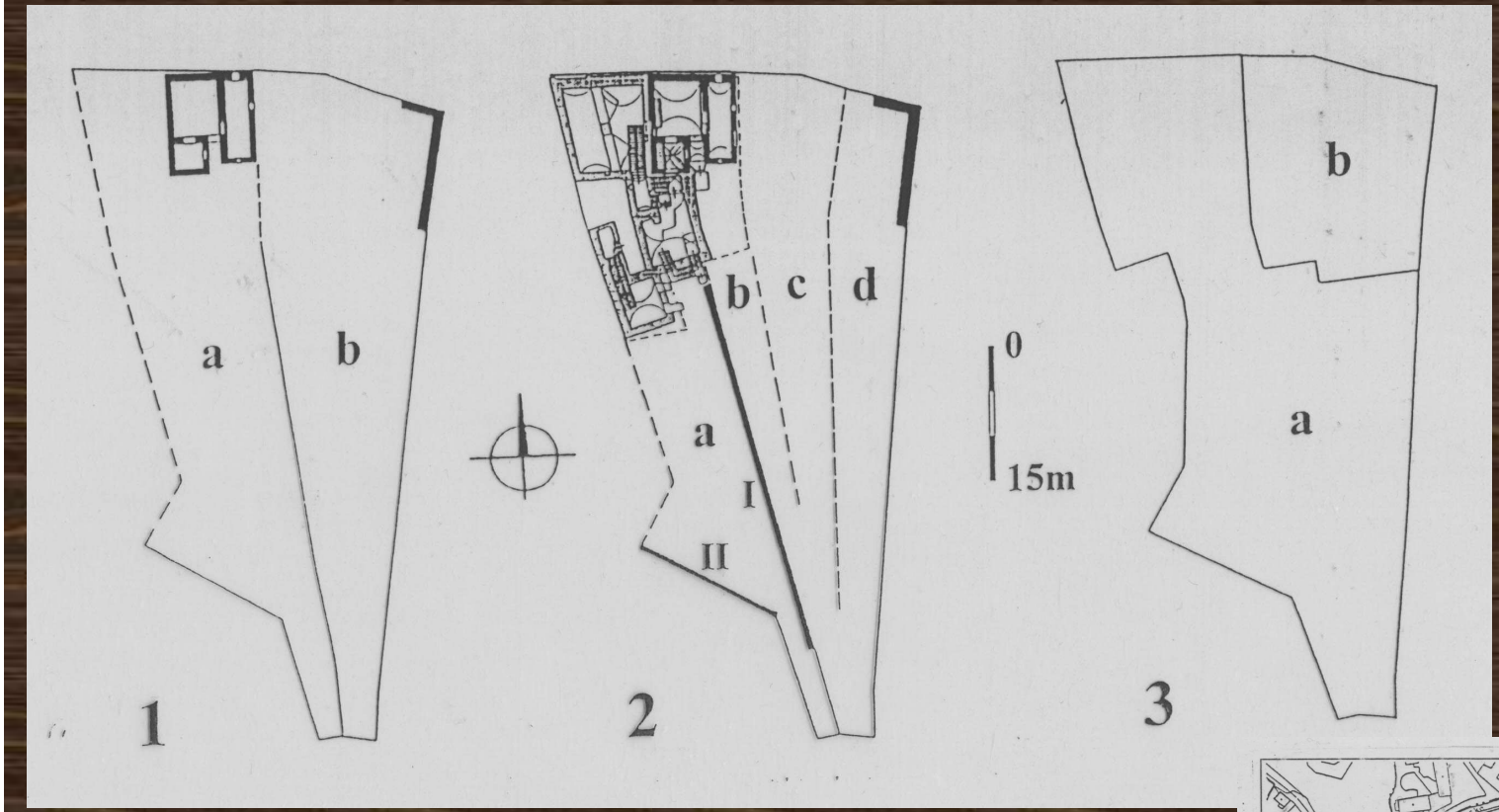

Obr. 1: Tachov – plán města s vyznačením archeologicky zkoumaných ploch a bodů (čísla odpovídají číslům

středověký městský dům

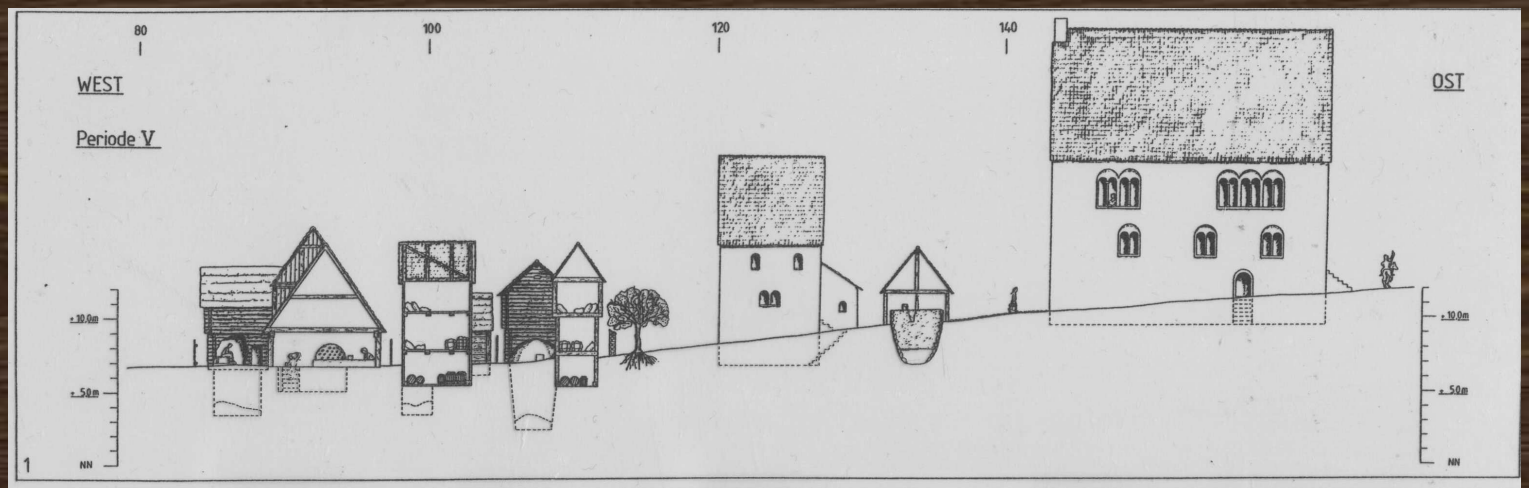

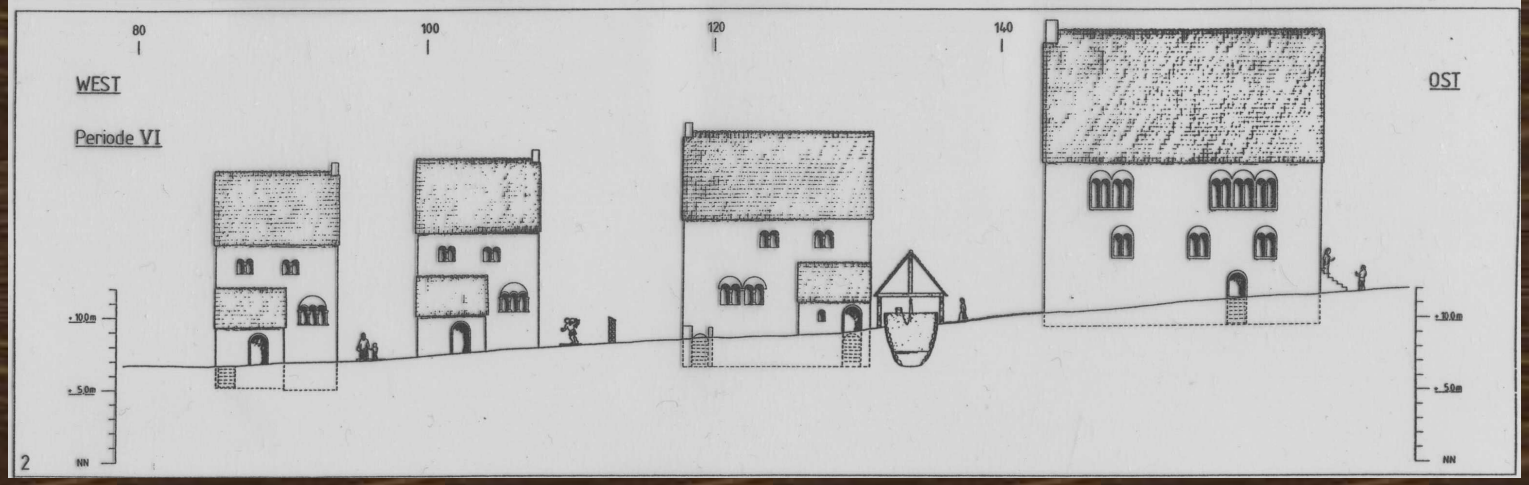

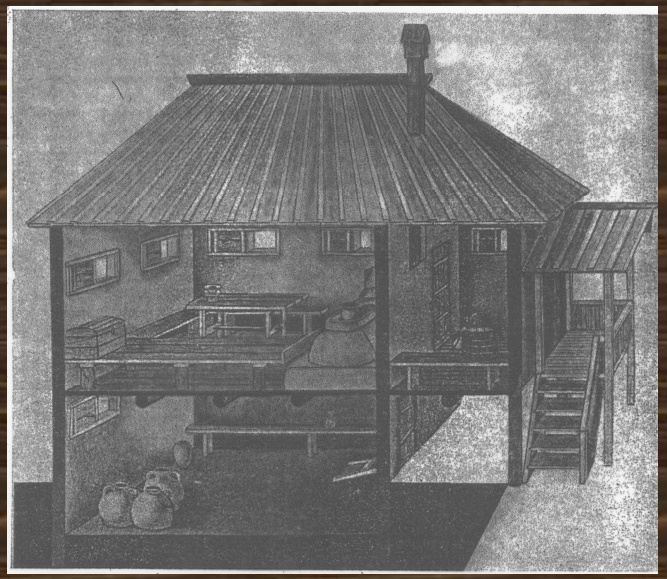

městské
fortifikace

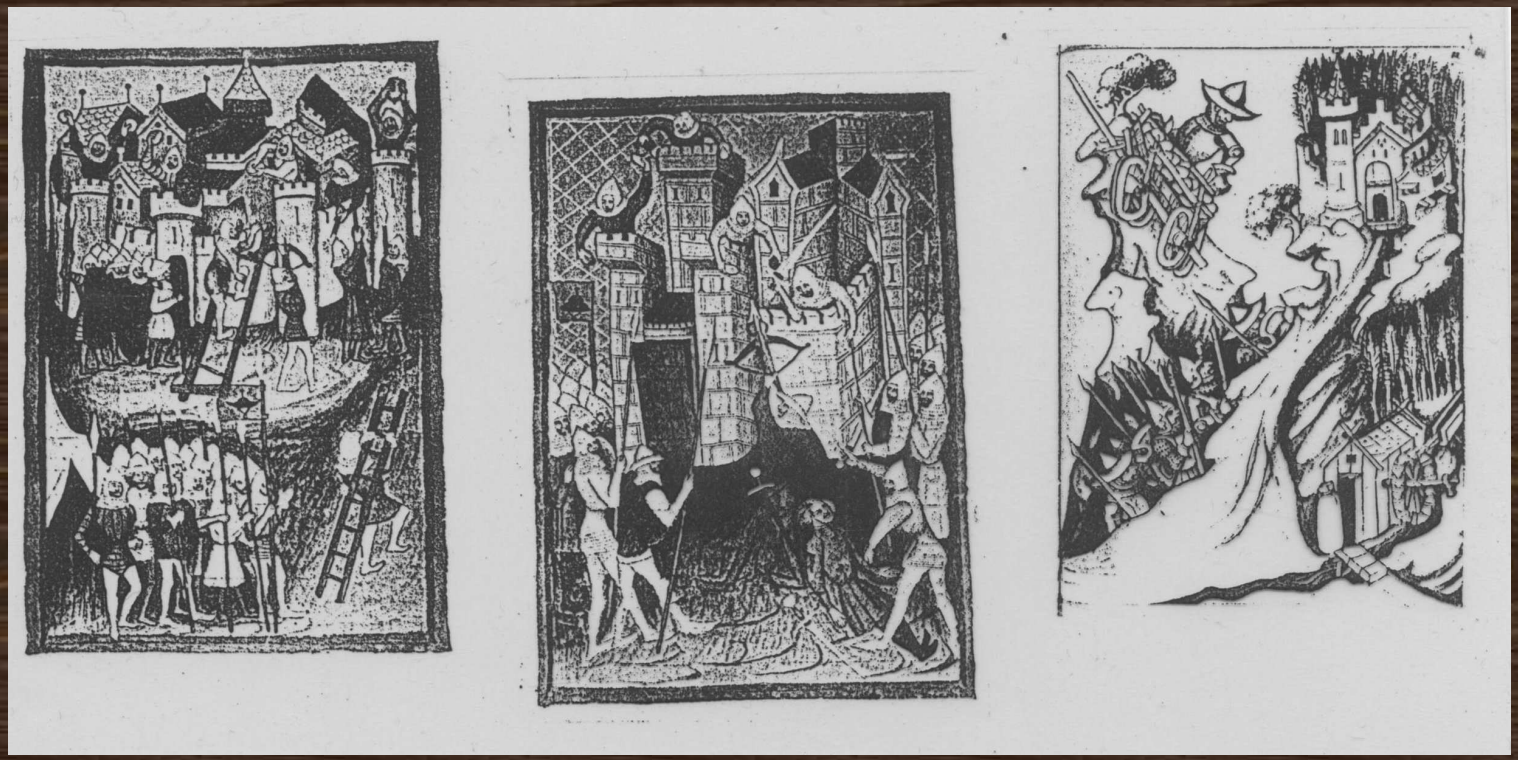

Nymburk
Bývalá brána svatojirská.

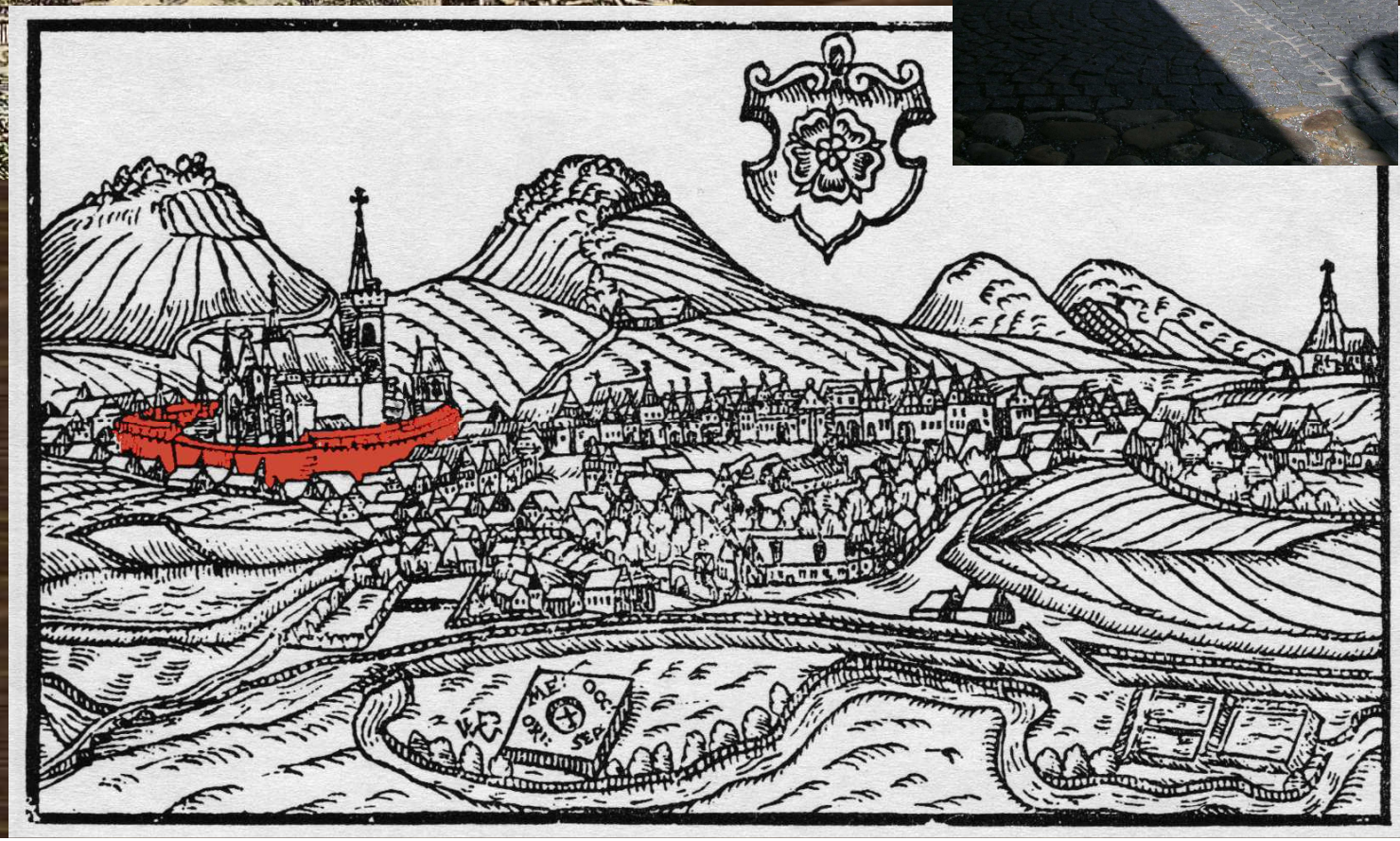
ME
OCC
ORI
SEP

ARCHEOLOGIE STŘEDOVĚKÉHO MĚSTA MOST

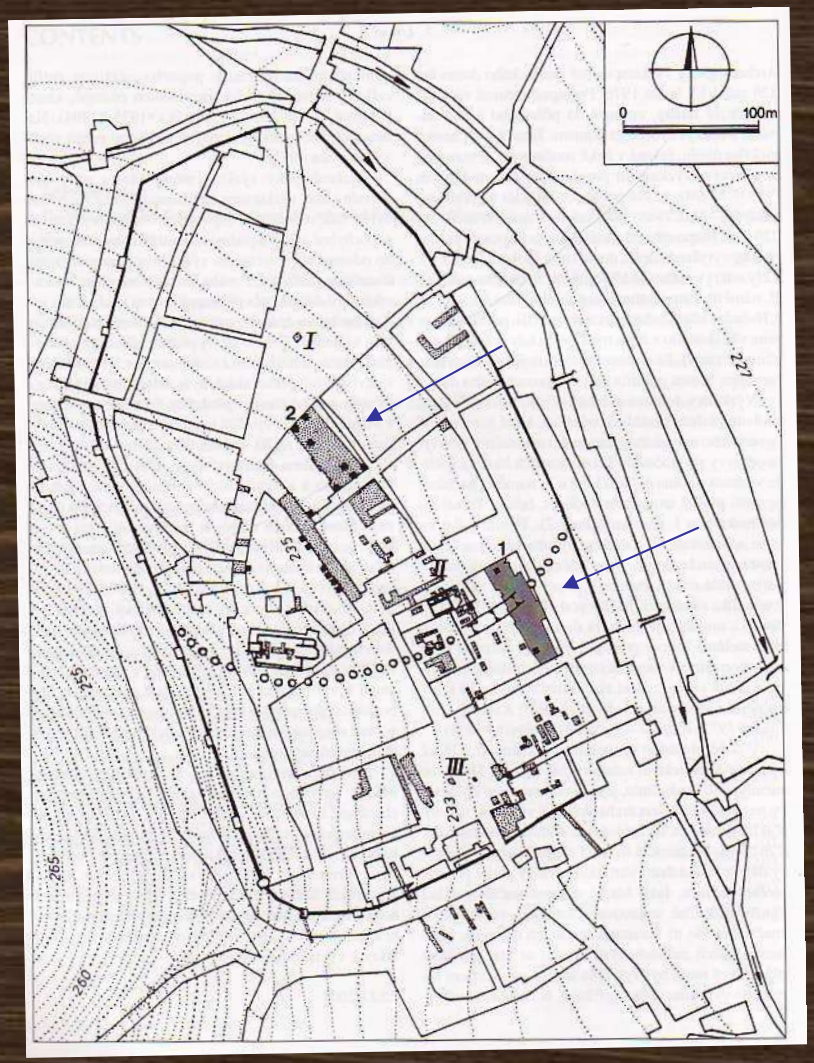

Archeologický ústav ČSAV

Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů

Krajské středisko Státní památkové péče a ochrany přírody

1976 – 1977 čp.226

Dům čp. 226

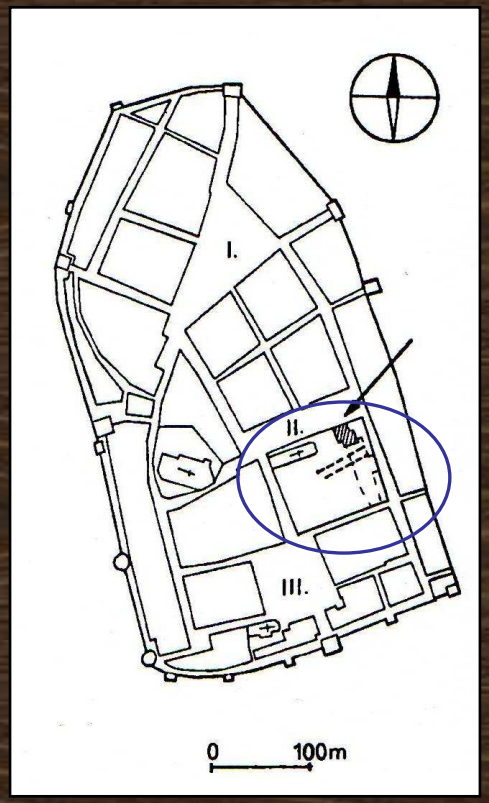

60./70. léta

1976

- Jižní fronta II. mosteckého náměstí
- Parcela ⌀ 15 m
- Omezený rozsah podsklepení

Plošný odkryv

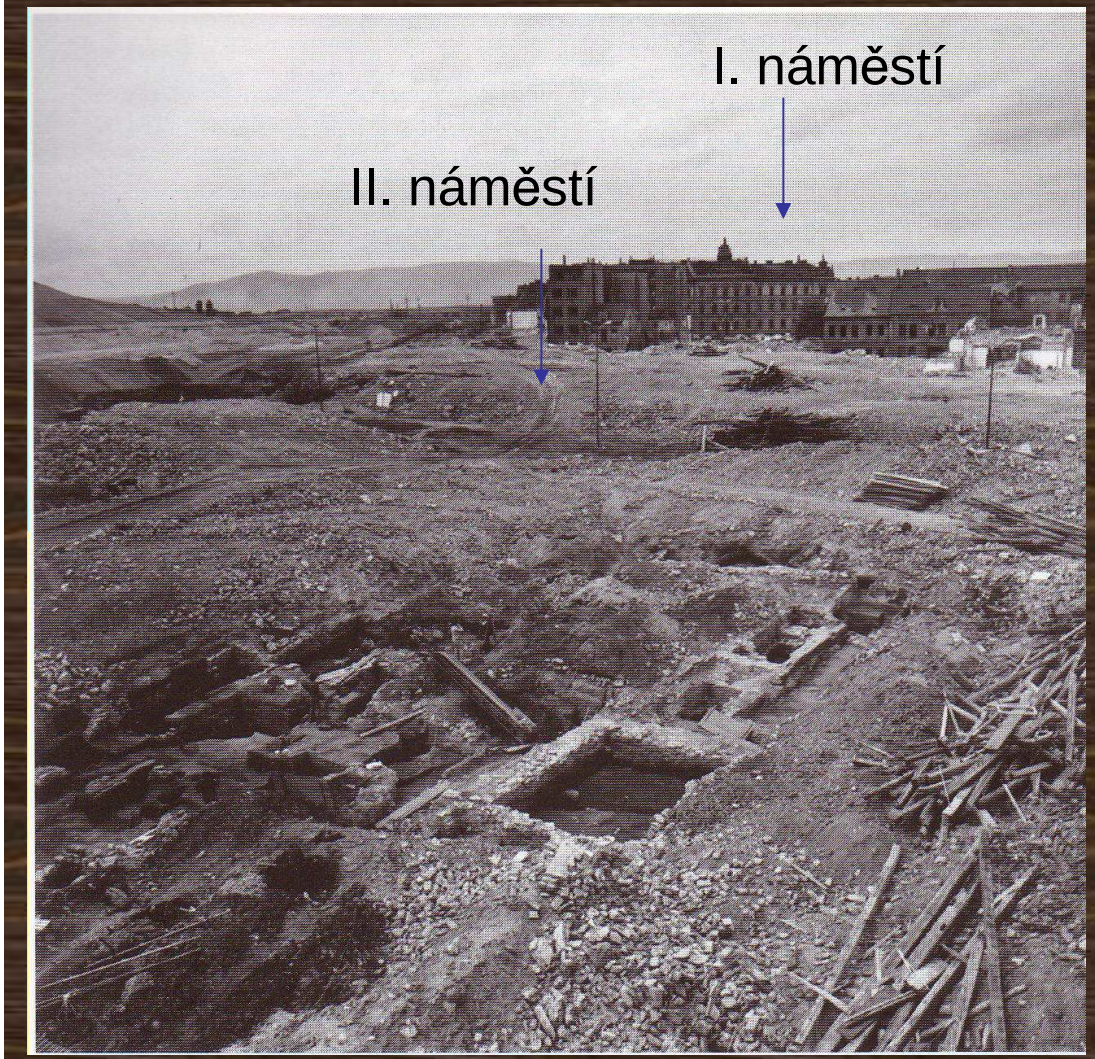

- Lokalizační síť 5x5 m
  s horizontálním i vertikálním členěním
- Fotoplán ve 3 horizontech
- Dokumentátor
  Jaroslav Březák

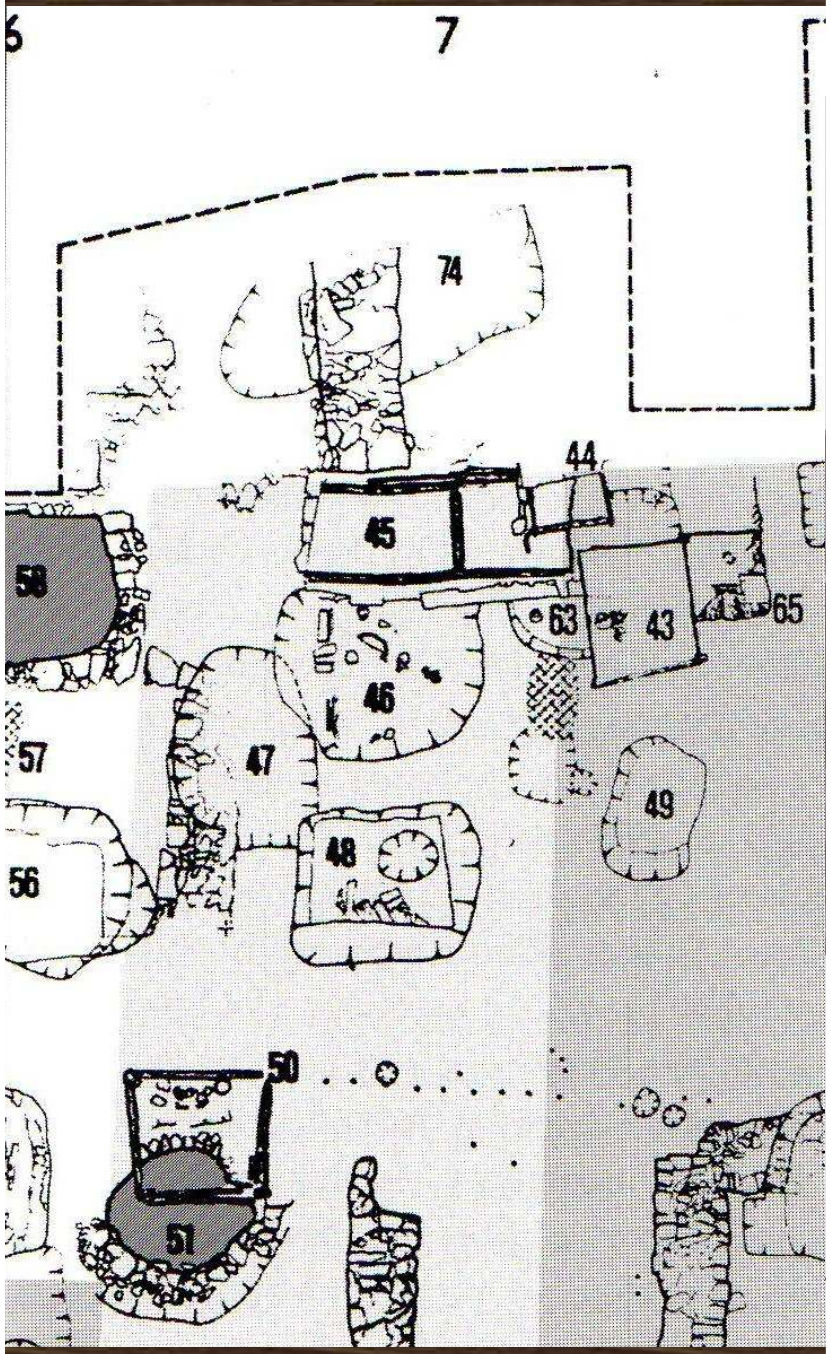
6
7
74
44
45
58
63
43
65
46
57
47
49
48
56
50
51

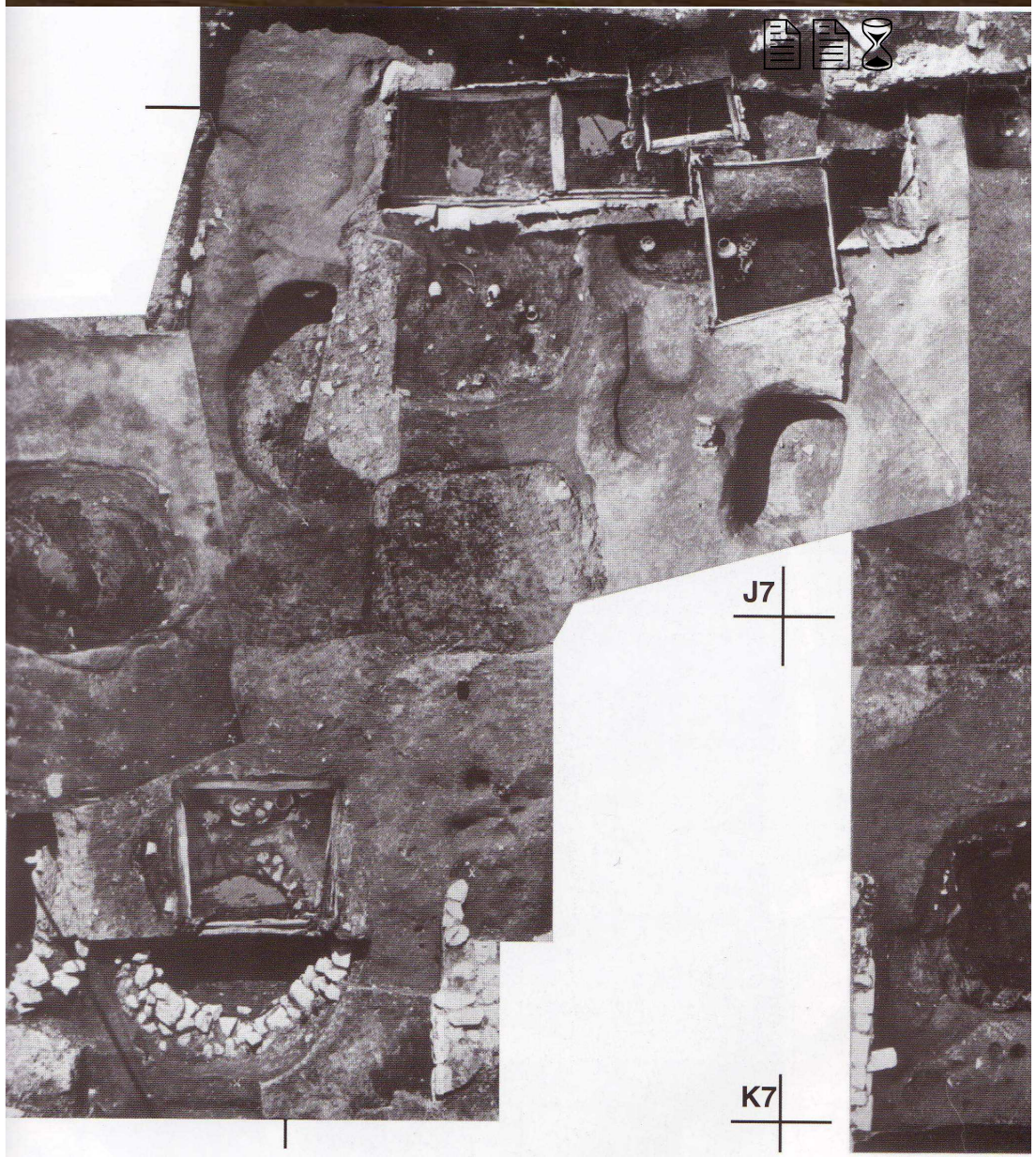
J7
K7

čp. 226 + 224

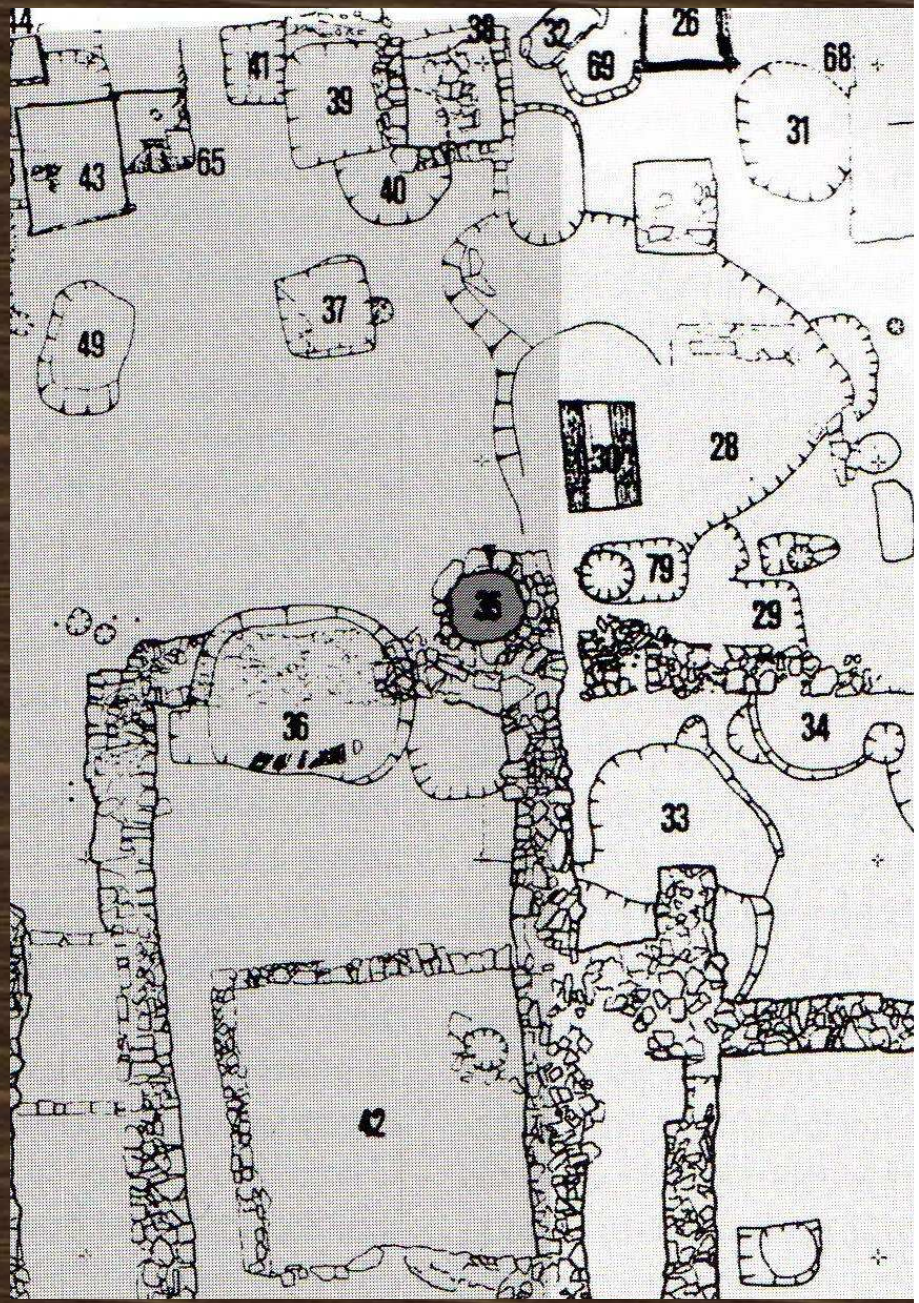
26
32
69
68
31
41
39
38
40
43
65
37
49
28
30
79
29
35
36
34
33
42

J8
K8
L8

čp. 226, trasa zaniklého příkopu prvního města

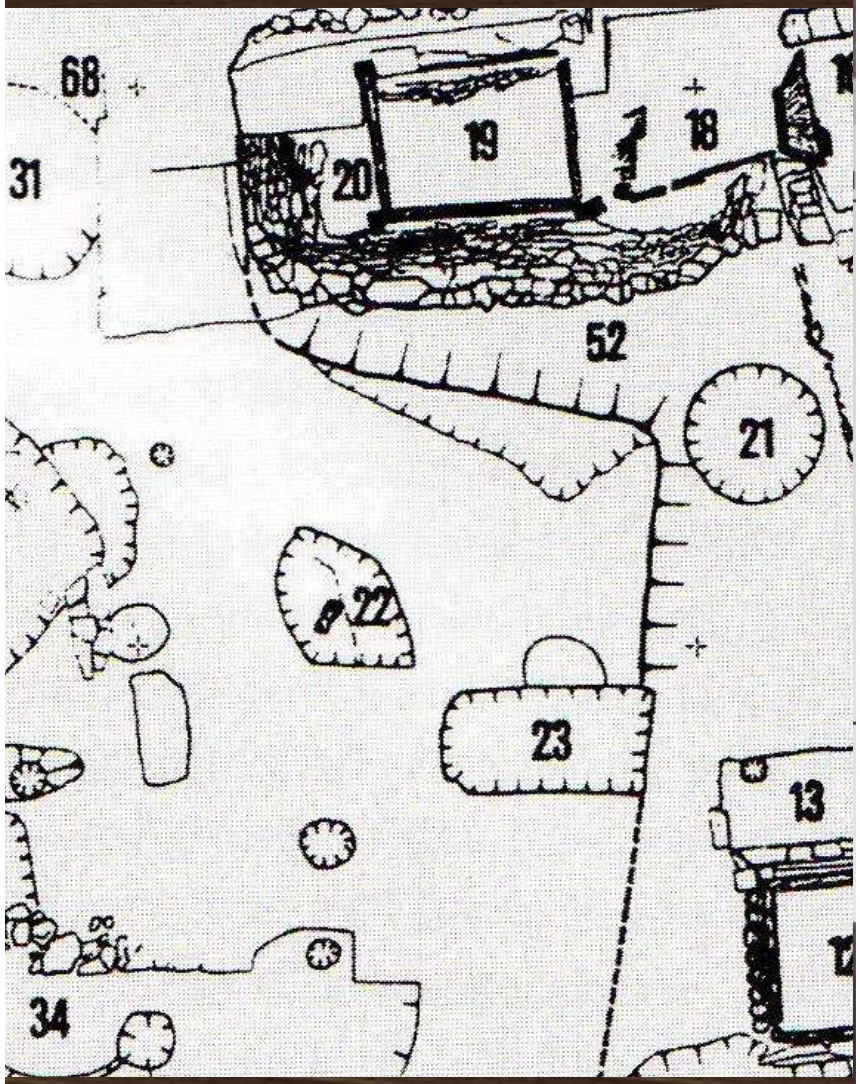

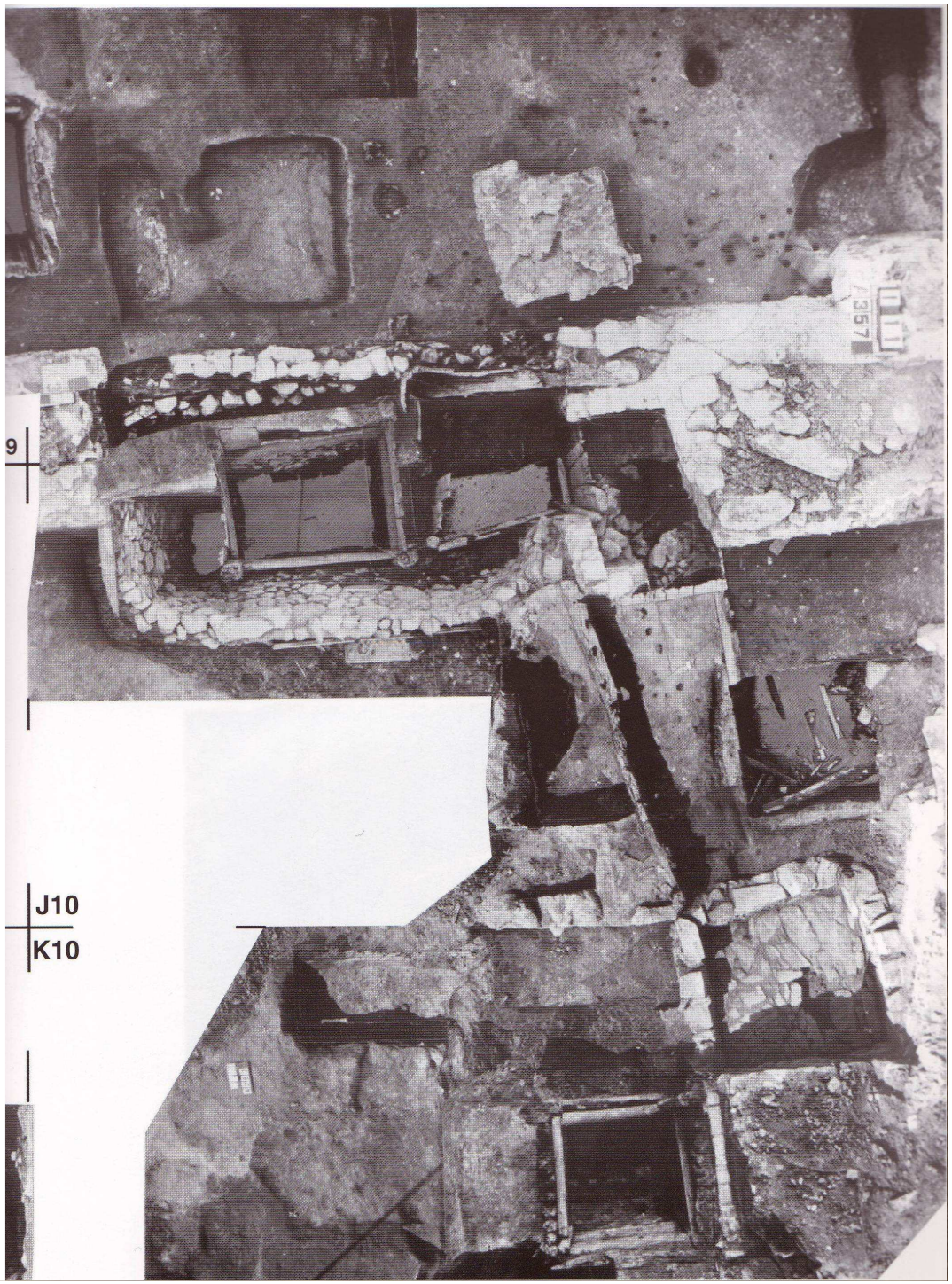

Příkop

- Zaniklý příkop prvního založení královského města Mostu
  - ve stěně povrchového dolu
  - plocha u čp. 226

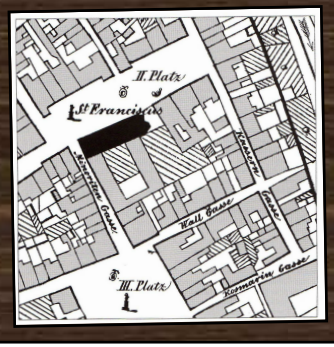

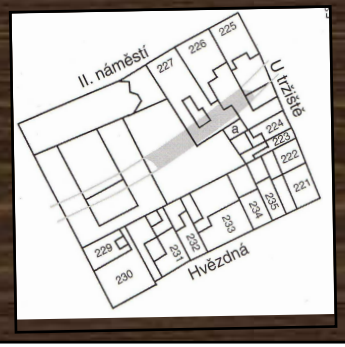

Parcela

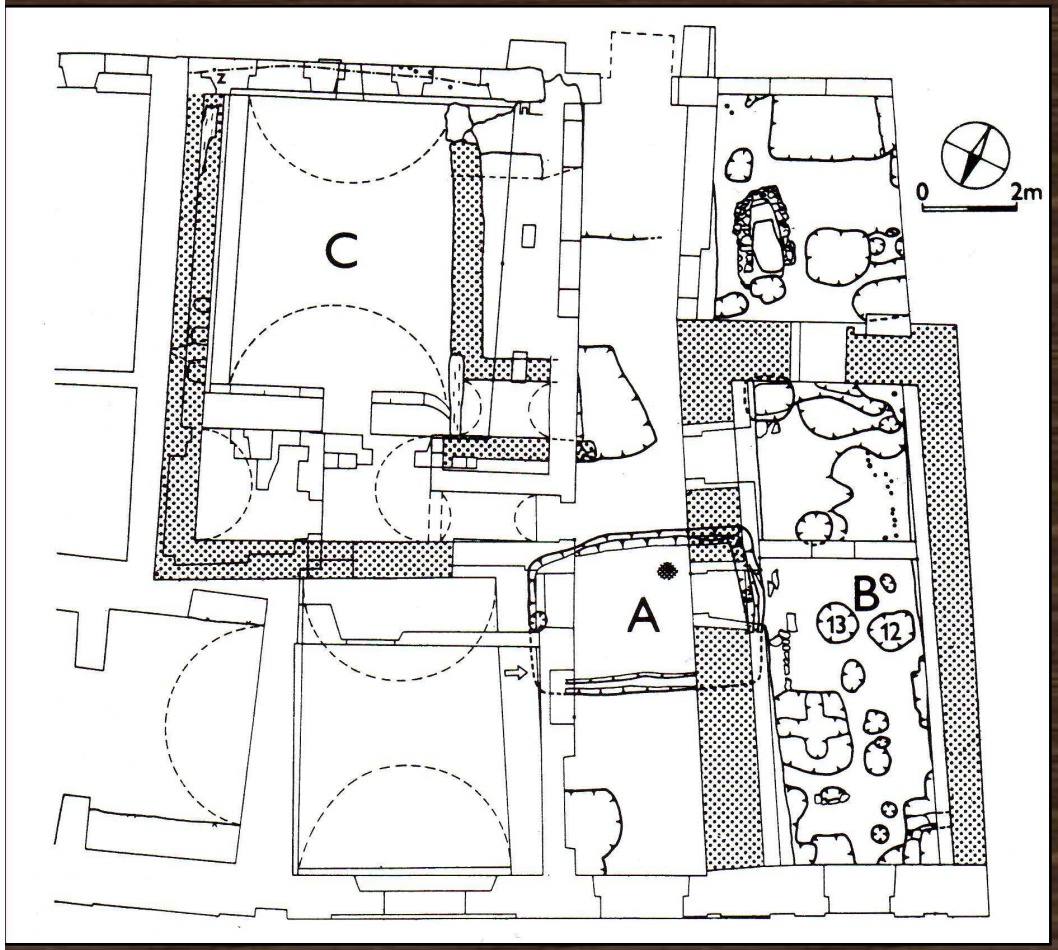

- Počátky královského města:
  30. léta až 1. pol. 13. stol.
  - A - D26: 4x2,5 m, svažitý vstup, jednoduchá výdřeva, sedlová střecha?, ohniště, 104 ker. zlomků z doby zásypu, funkce?, samostatně?
  - jámy 12 a 13
- Před rokem 1300
  - B, C – zděná jádra,
    B nepodsklepená, C částečně zahloubená s vysunutým vstupem
- 2. pol. 13. až poč. 15. stol
  trojtraktová dispozice (průjezdová)

Mostecká keramická sekvence
– vyhodnocení z technologického hlediska

NO keramika, vytáčená s vnitřní glazurou

PS/NO keramika, vytáčená

PS keramika, lepená a obtáčená, vytáčená

VS keramika, lepená a obtáčená

nastupující VS, avšak výrazný podíl RS keramiky

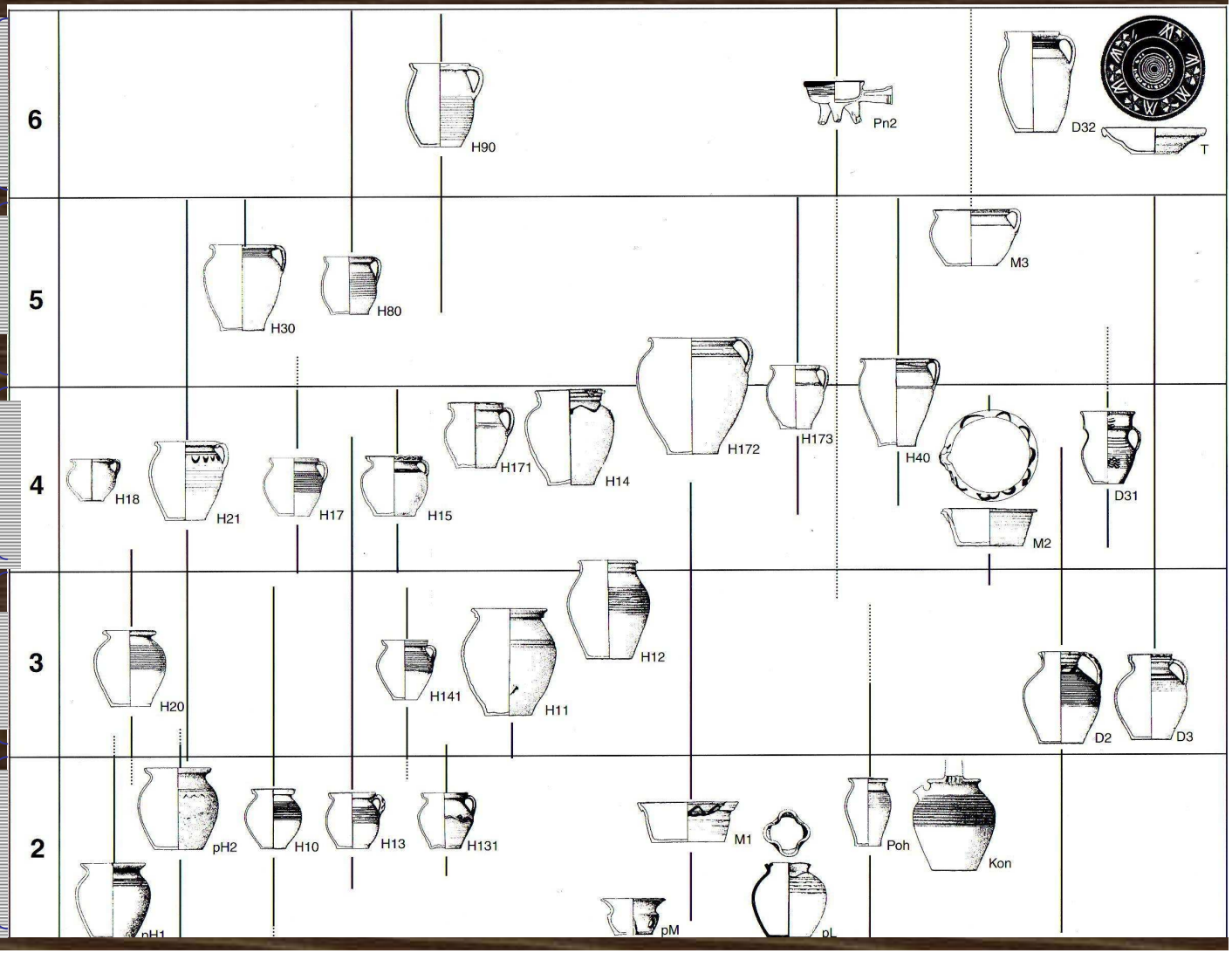

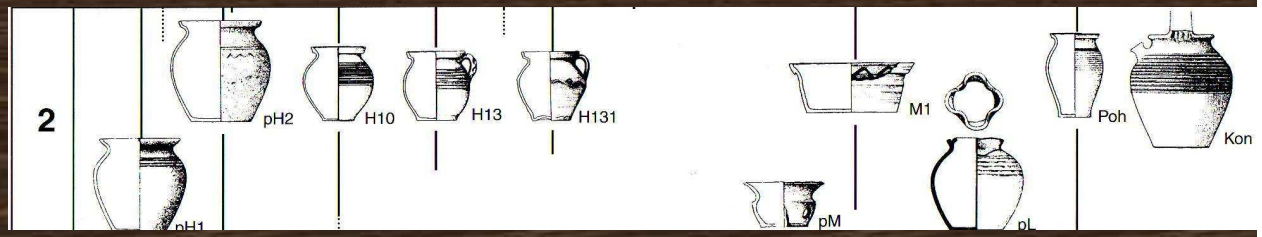

průběh RS – počátek 2. poloviny 13. stol.

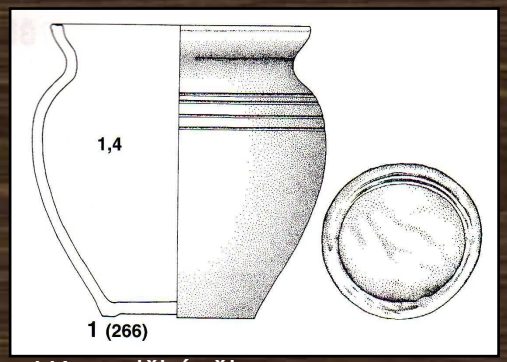

pH1 - vejčité tělo, rozevřený mírně prohnutý okraj

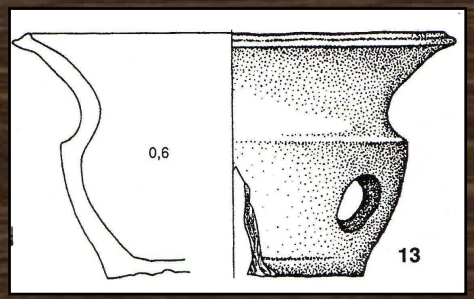

pM1 – zvonovitá miska, úprava povrchu viz pH1

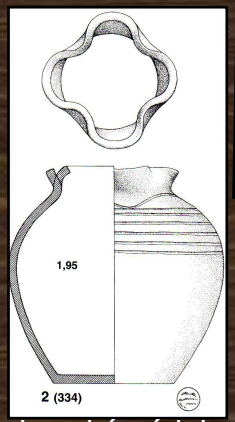

pL – lahvovitá nádoba se čtyřlistovým ústím

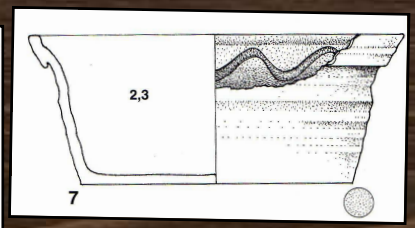

M1 – mísa s okružím, zpravidla hubička

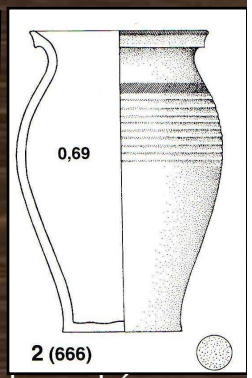

Poh – pohár s okružím, zdobený, variabilní

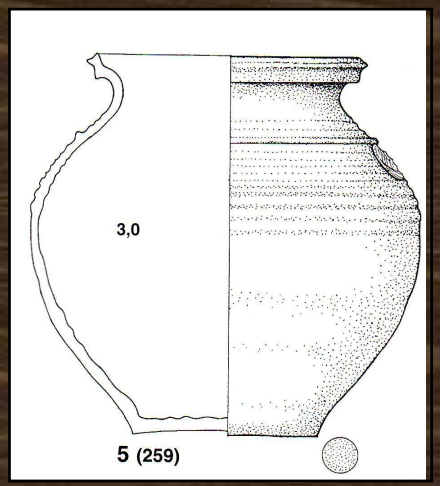

pH2 - derivát pH1

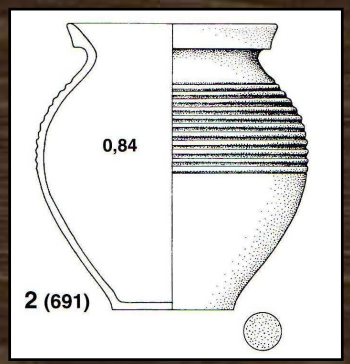

H10 – bezuchý hrnec s okružím, vývalková šroubovice

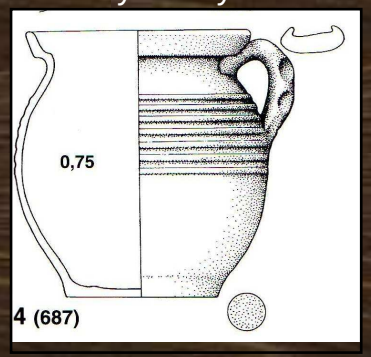

H13 – hrnec s uchem a vnitřně prožlabeným okružím

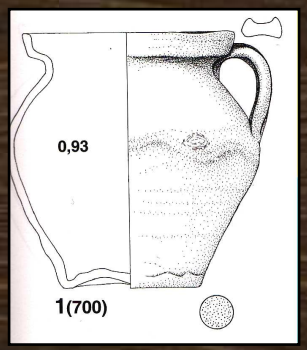

H131 – derivát H13, rozdíl ve výzdobě

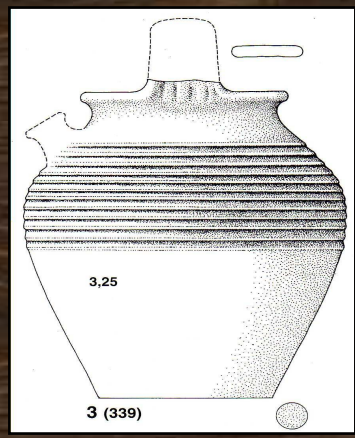

Kon – konvice s třenovým uchem a výlevkou

Importy

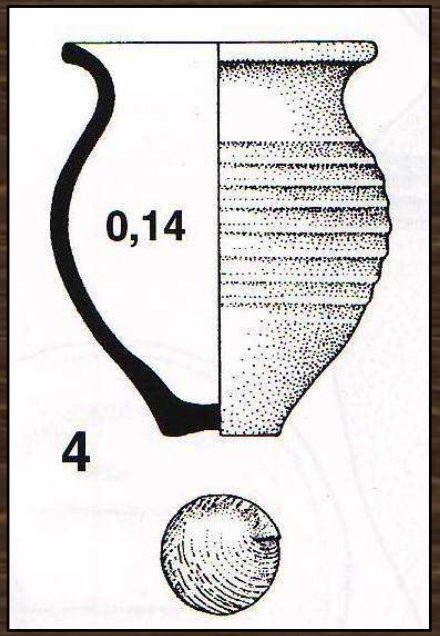

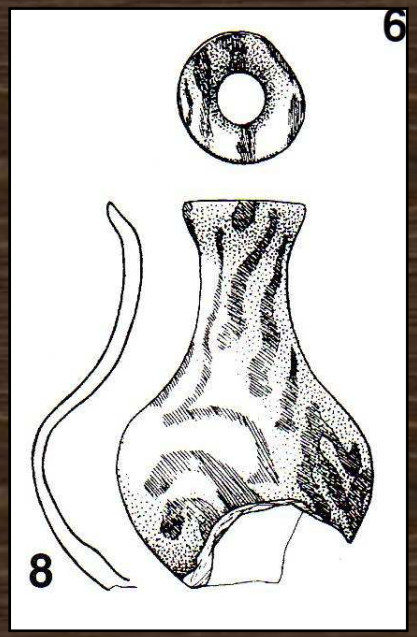

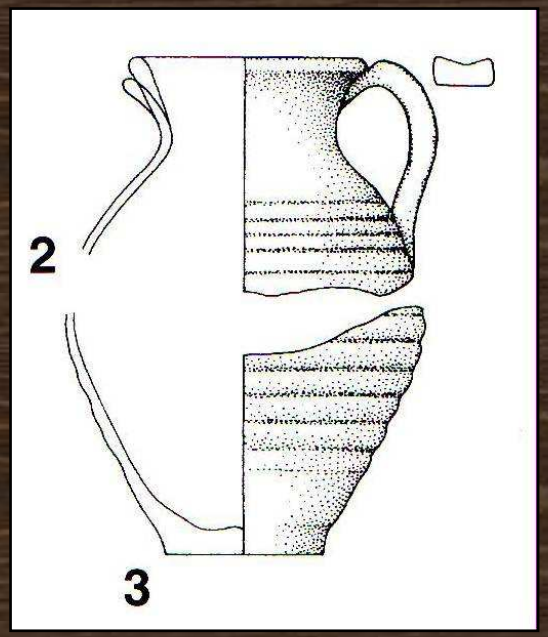

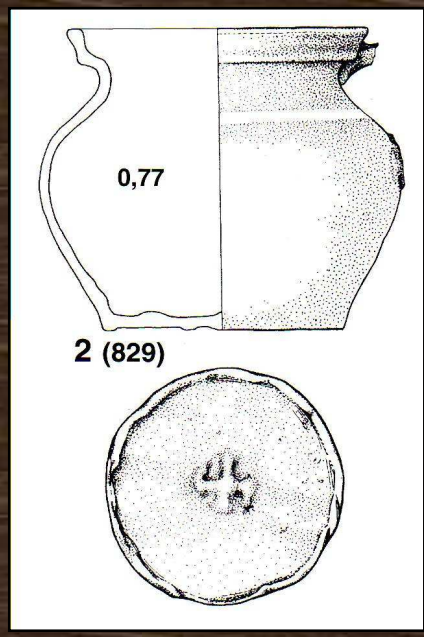

Hrnec s uchem a hrnčířskou značkou, bílé malování, specifické technologické aspekty, pravděpodobně střední Čechy

Malé nádobky z jemně plavené hlíny, odříznuté dno, šroubovice, případně červené malování, původ ?

Džbánek, vývalky, žlutavá (druhotně přepálená) vnější glazura

Kamenina

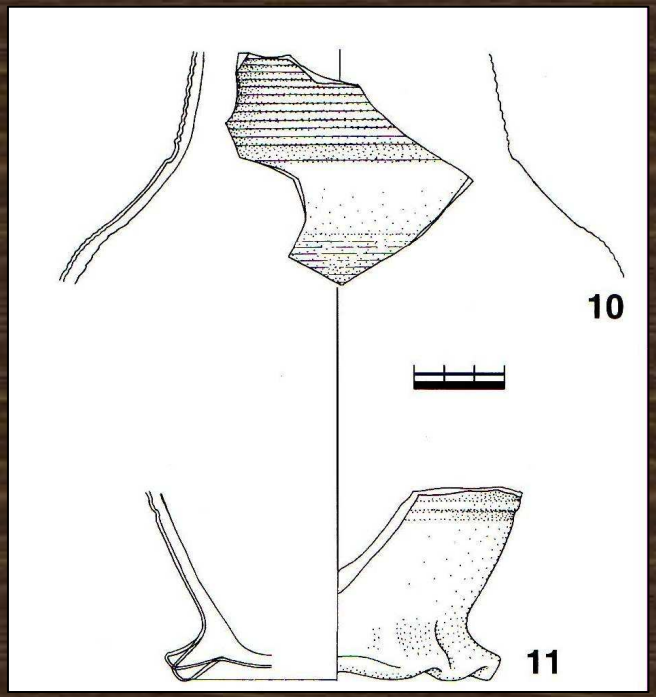

Džbán s mírně vklenutým dnem a se zvlněnou patkou, střep šedý, vnější povrch s hnědou lesklou glazurou, zdobeno jemnou vývalkovou šroubovicí

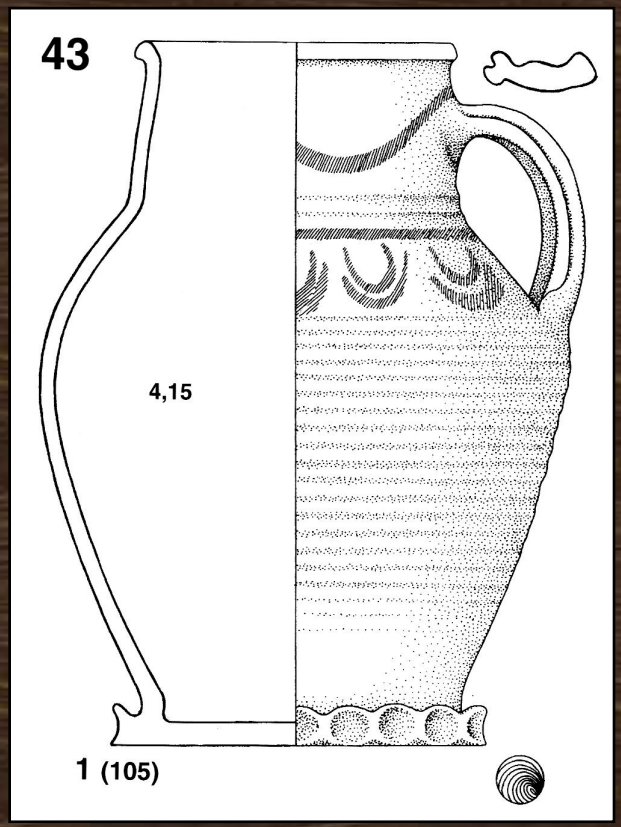

Napodobenina kameninového džbánu provedená z běžné mostecké hrnčiny

Kachle - nádobkové

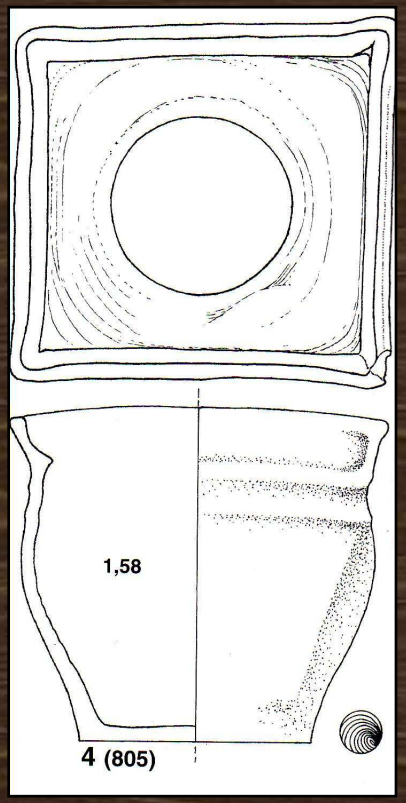

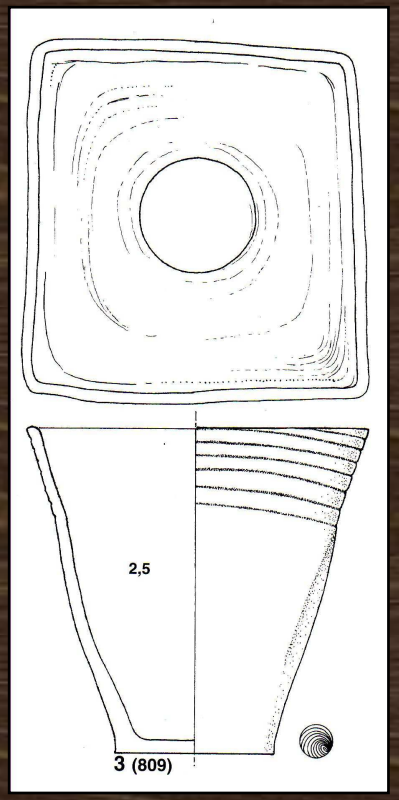

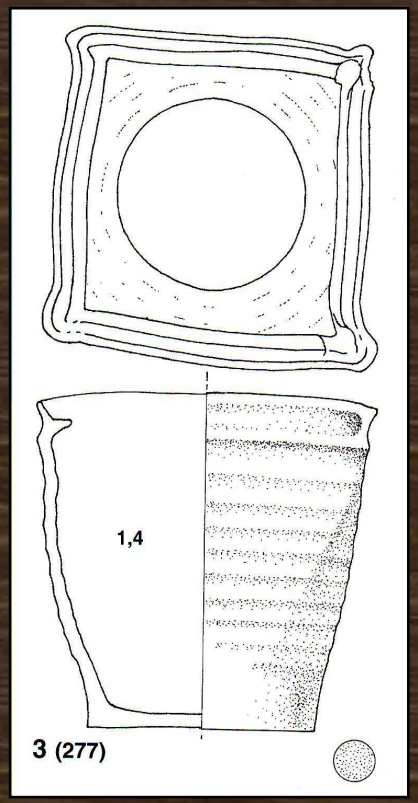

odříznuté i podsýpané dno, krátké i dlouhé varianty, velké a střední tvary, počátek 15. století

Kachle - komorové

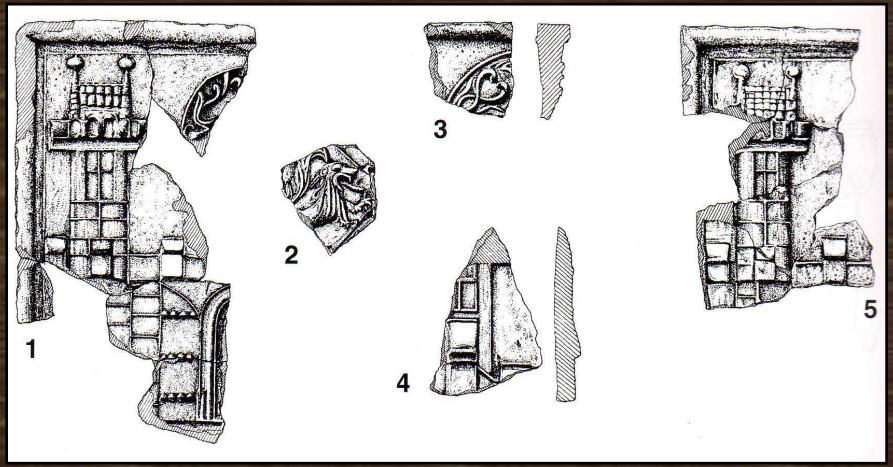

Komorové kachle pozdně gotické (XXX)

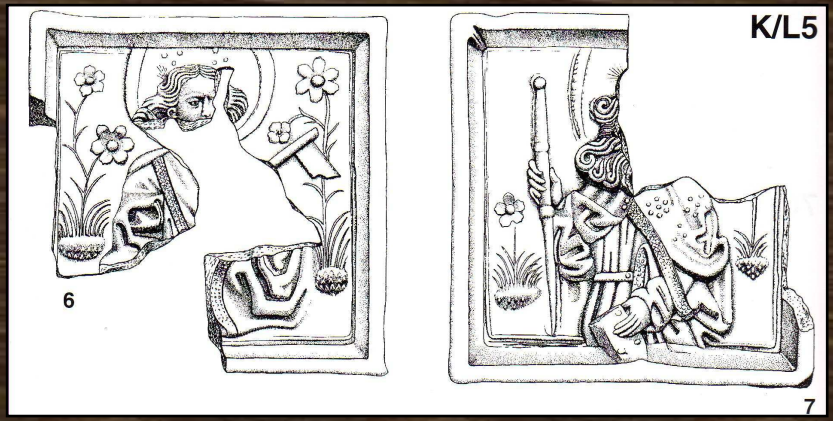

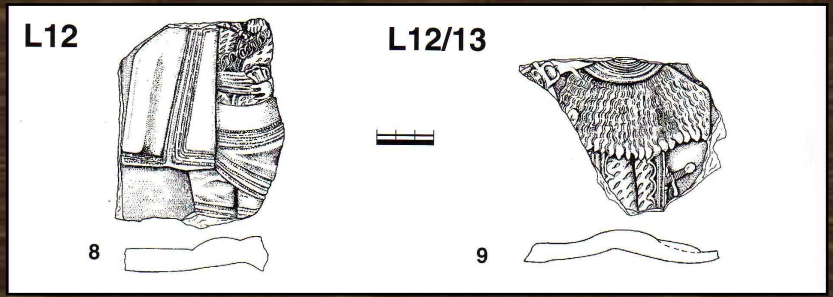

Komorové kachle renesanční (XX)

Sklo

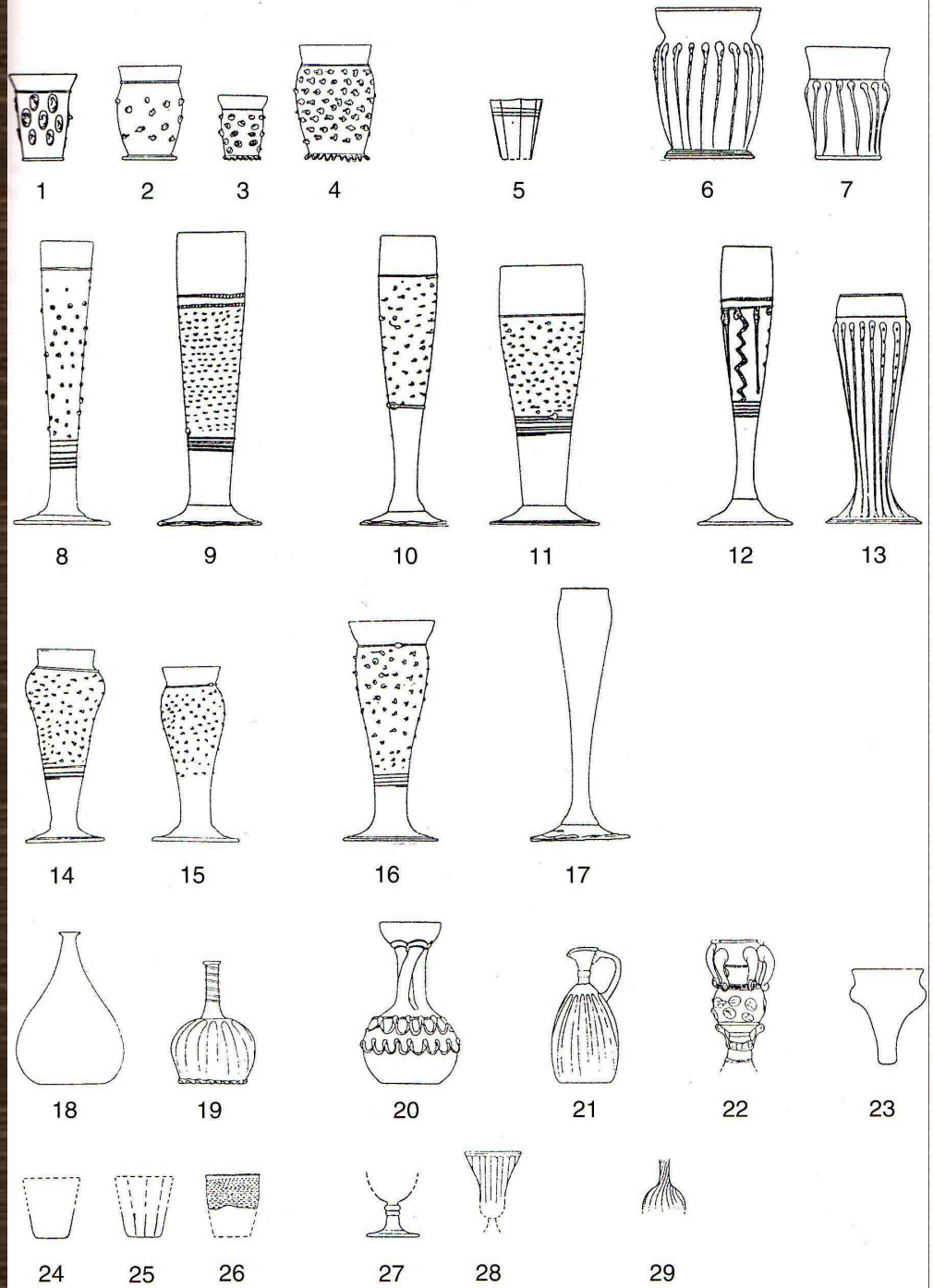

Sklo

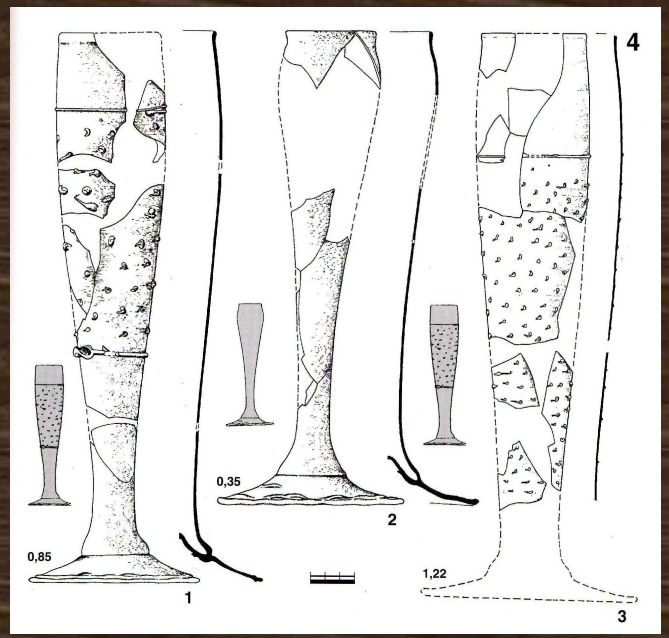

Obr. 7. Most, plocha u čp. 226, jímka 4: vysoké číše 1 a 3 (S10), 2 (S17).

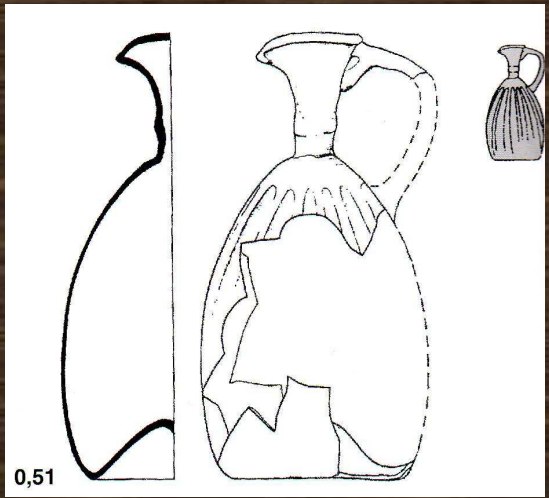

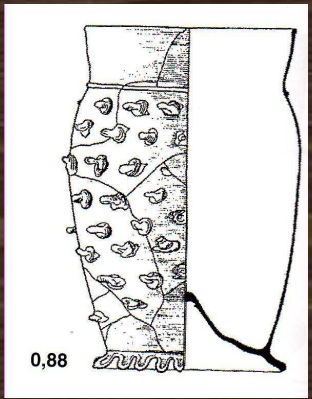

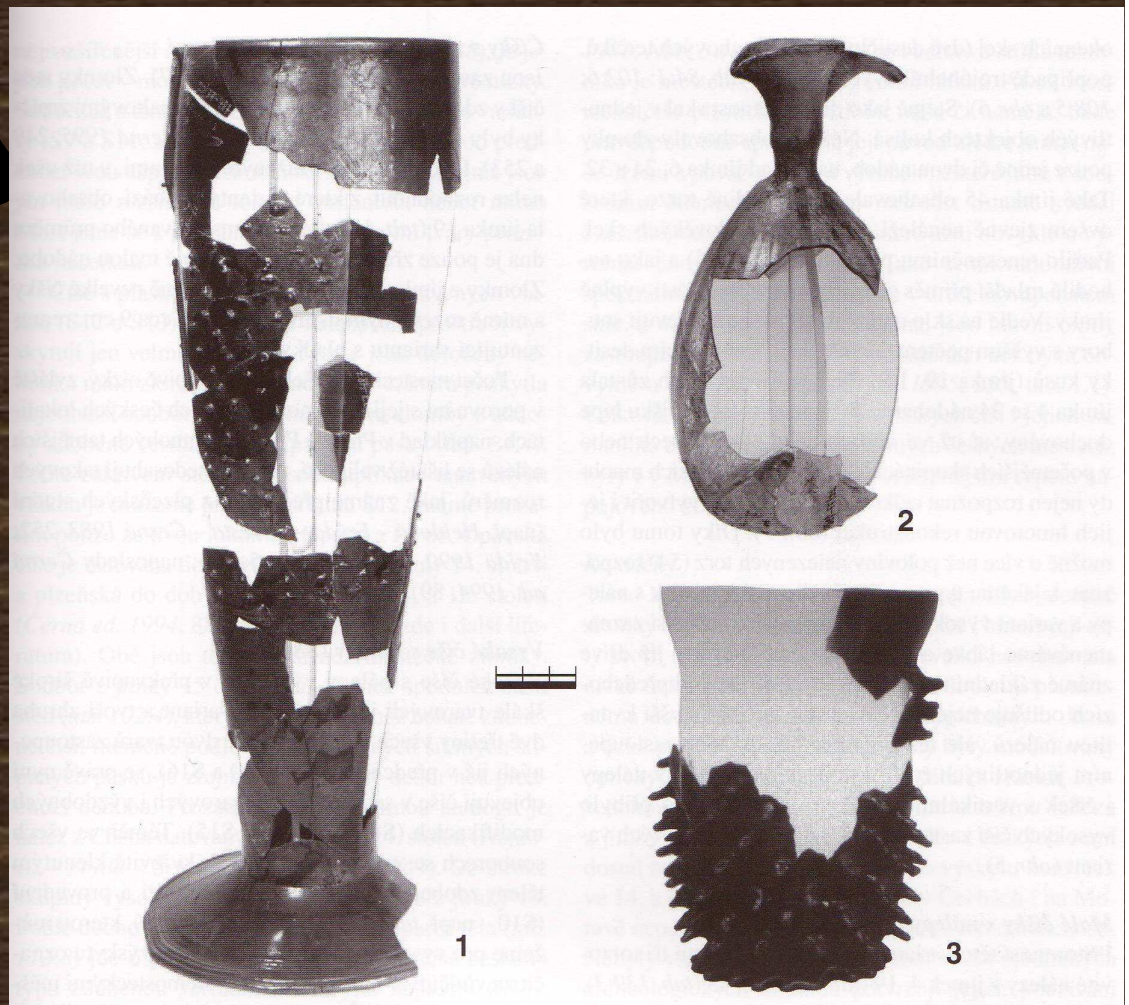

Obr. 9. Most, plocha u čp. 226. 1 – vysoká číše (S11) z jímky 15, 2 – konvička (S21) z jímky 19, 3 – číška s nálepy (S4) z jímky 14.

Useň

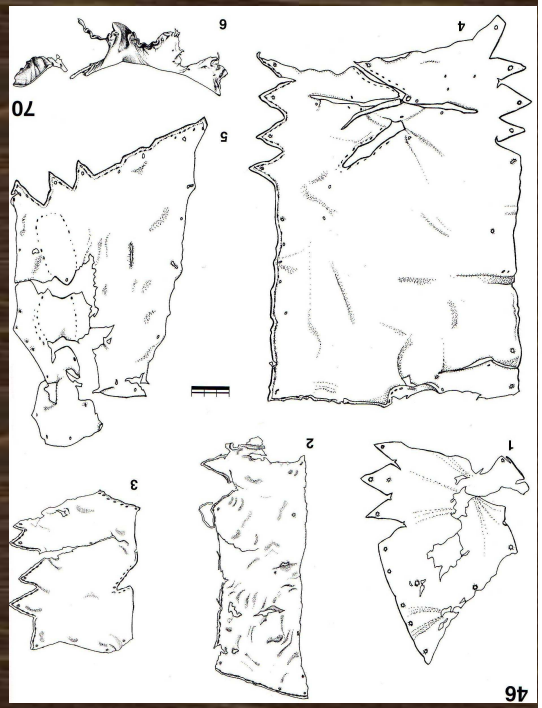
46
1
2
3
4
5
6
70

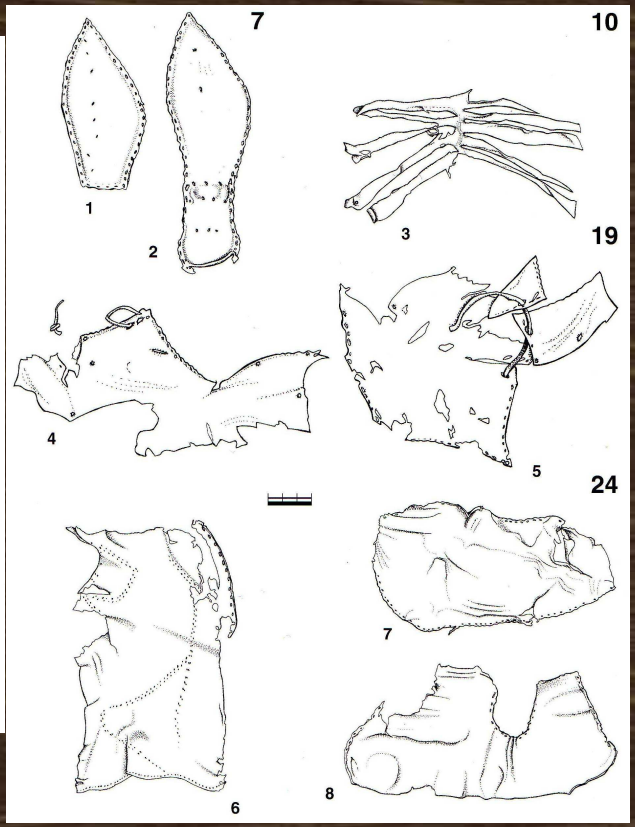
7
1
2
3
4
5
6
7
8
10
19
24

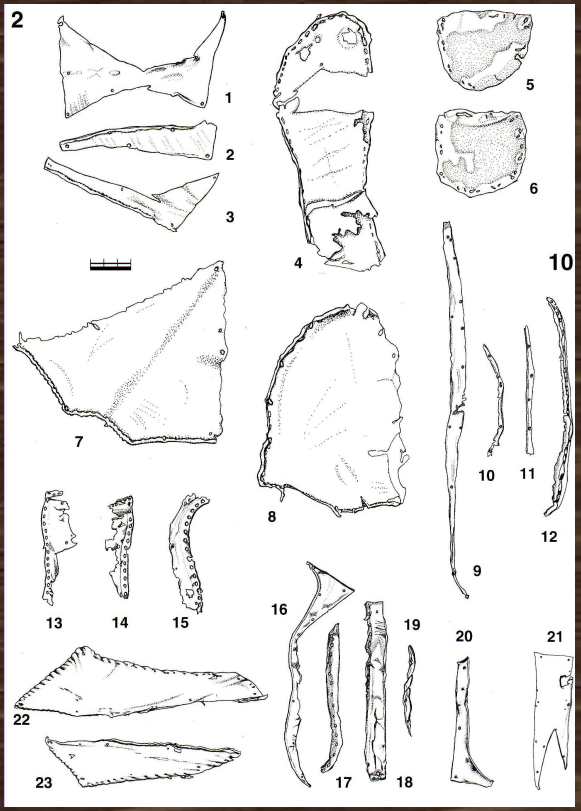
2
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

Dřevěné artefakty

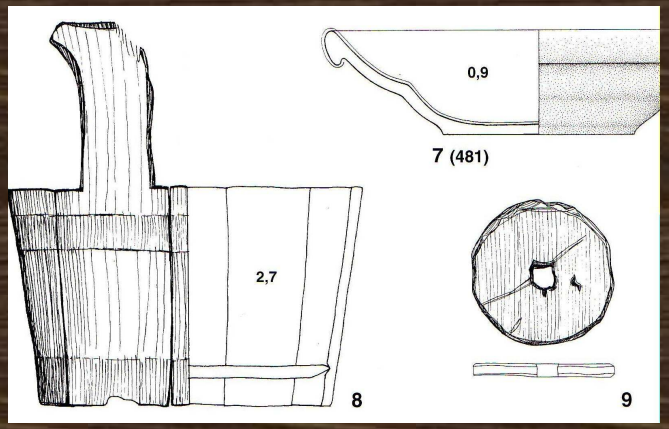

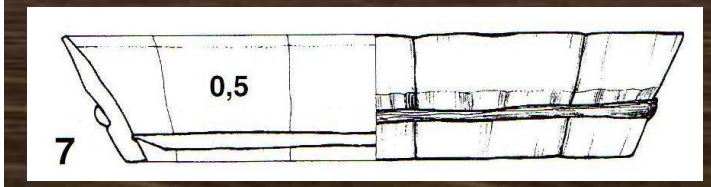

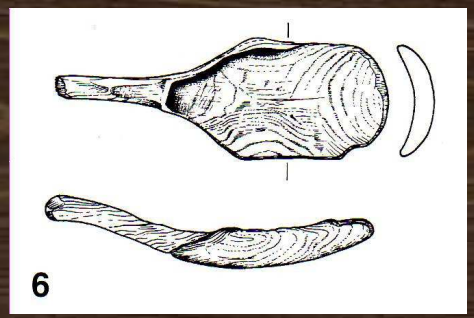

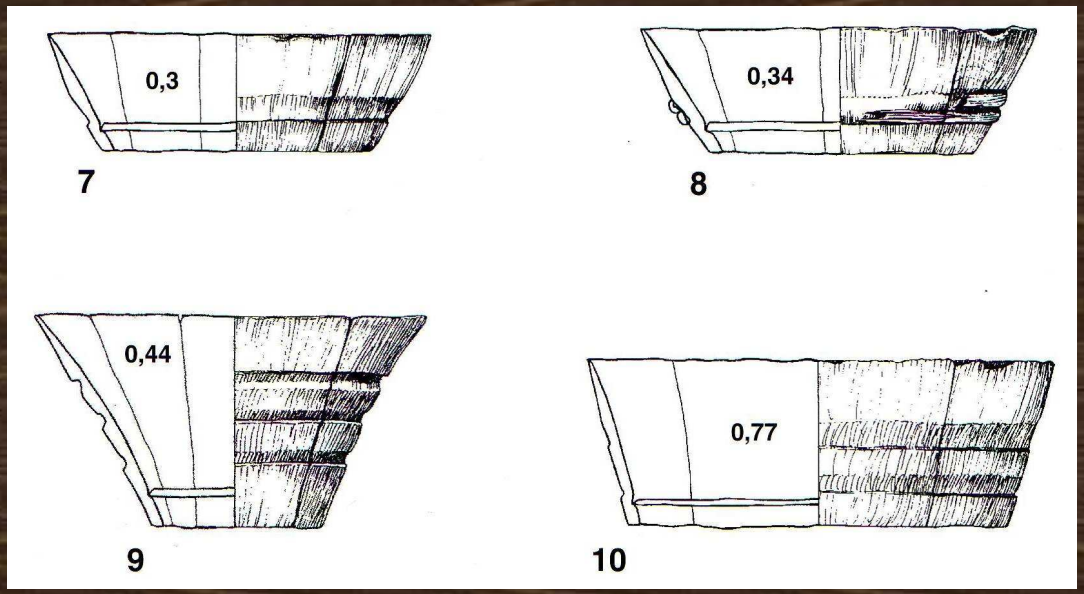

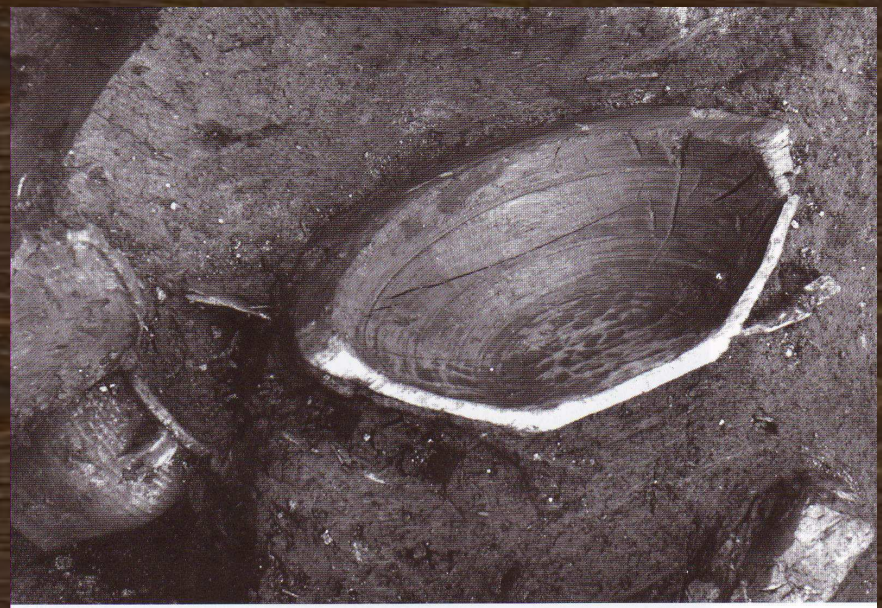

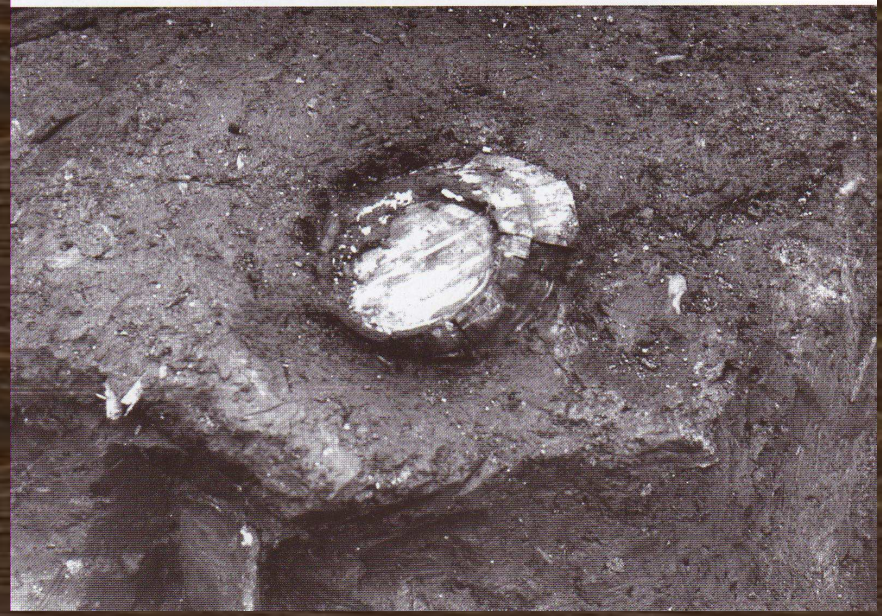

ŠLECHTICKÁ SÍDLA
DVORY, TVRZE
VS - PS

2. pol. 13. století

1) tvrze s izolovanou stavbou

a) obdélného půdorysu

b) čtvercového půdorysu (hranolová věž)

2) tvrze s obvodovou zástavbou

1. pol. 14. století

1) velké obytné věže

2) věžovité paláce

3) paláce se složitým vnitřním členěním

4) palác a menší věž

→ přechod mezi tvrzí a hradem

Typ s izolovanou stavbou obdélného půdorysu

MĚLNICE, okr. Domažlice

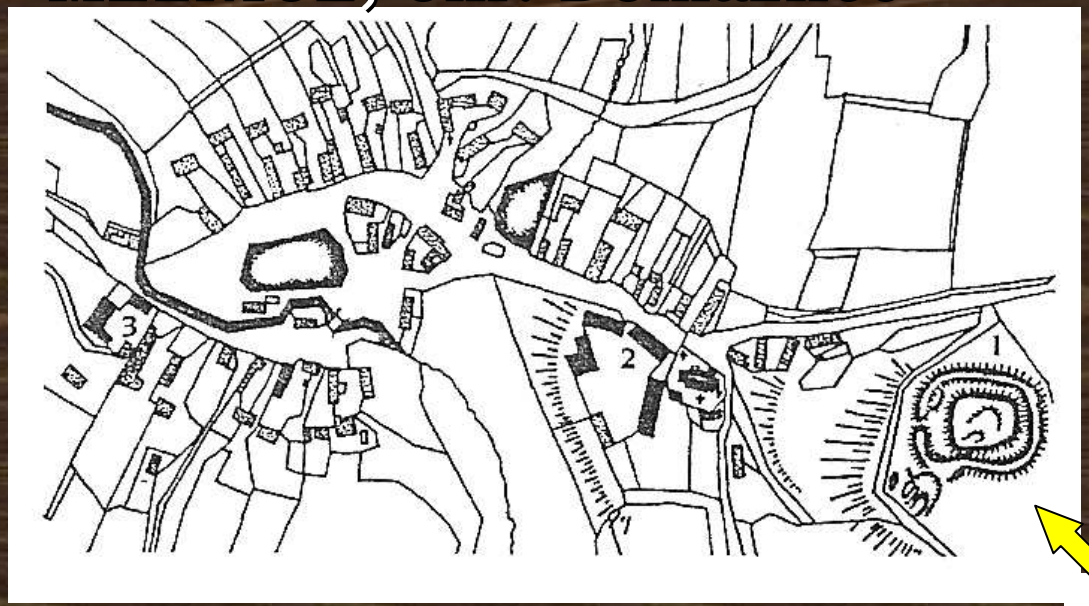

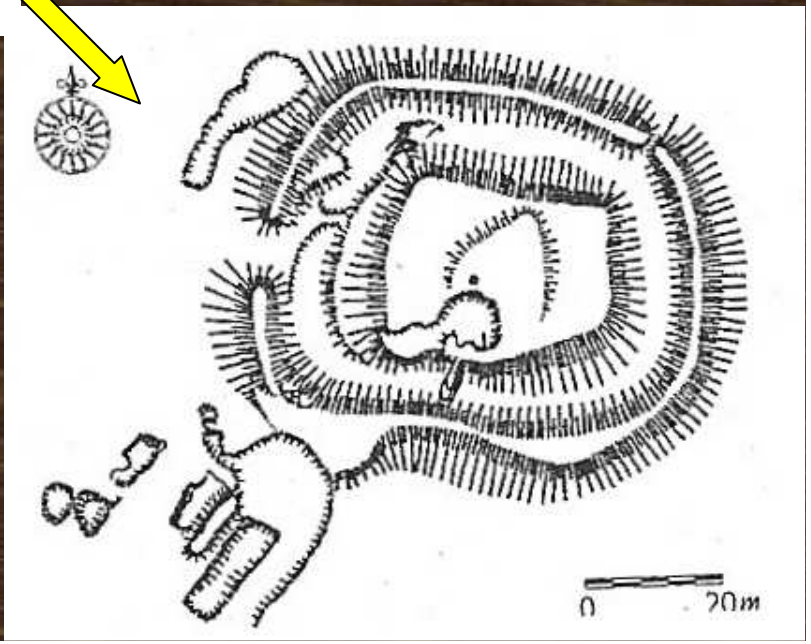

ČIMICE, okr. Praha

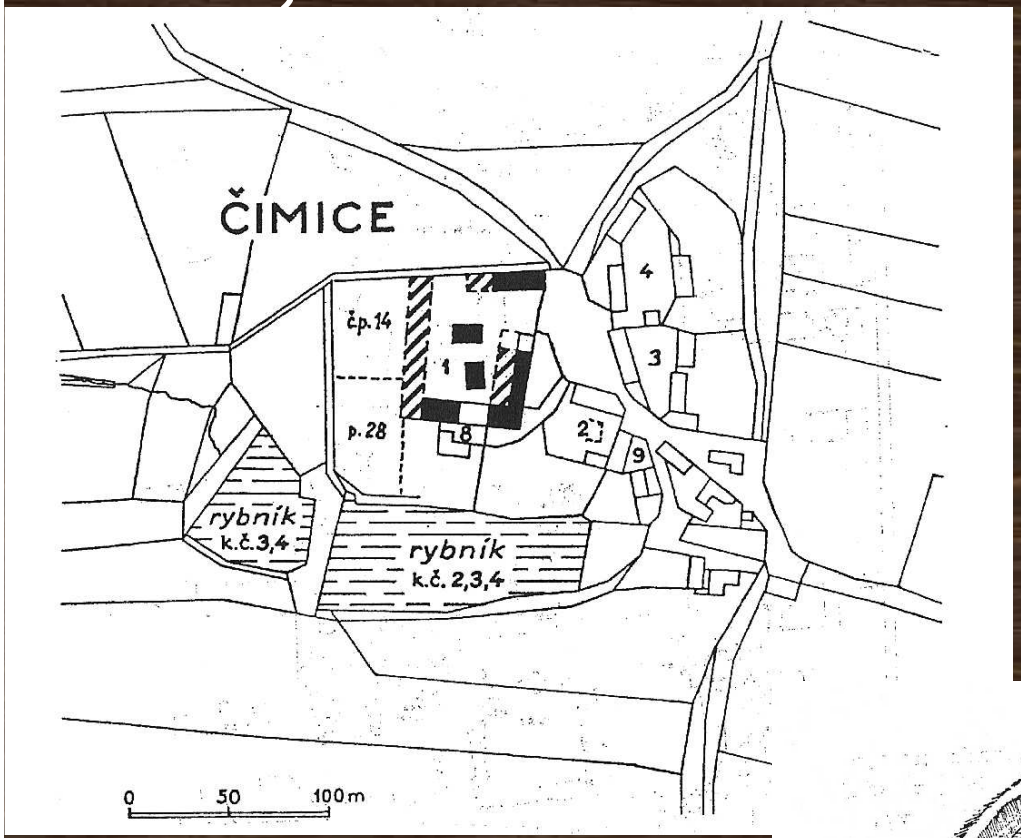

- svažitý terén, okrouhlý tvar, prům. 28 m
- příkop 3x4m, 2 řady KJ, vstup přes most (kámen)
- základy na jíl, patra dřevěná
- 2. pol. 13. – ½ 15. x RS4

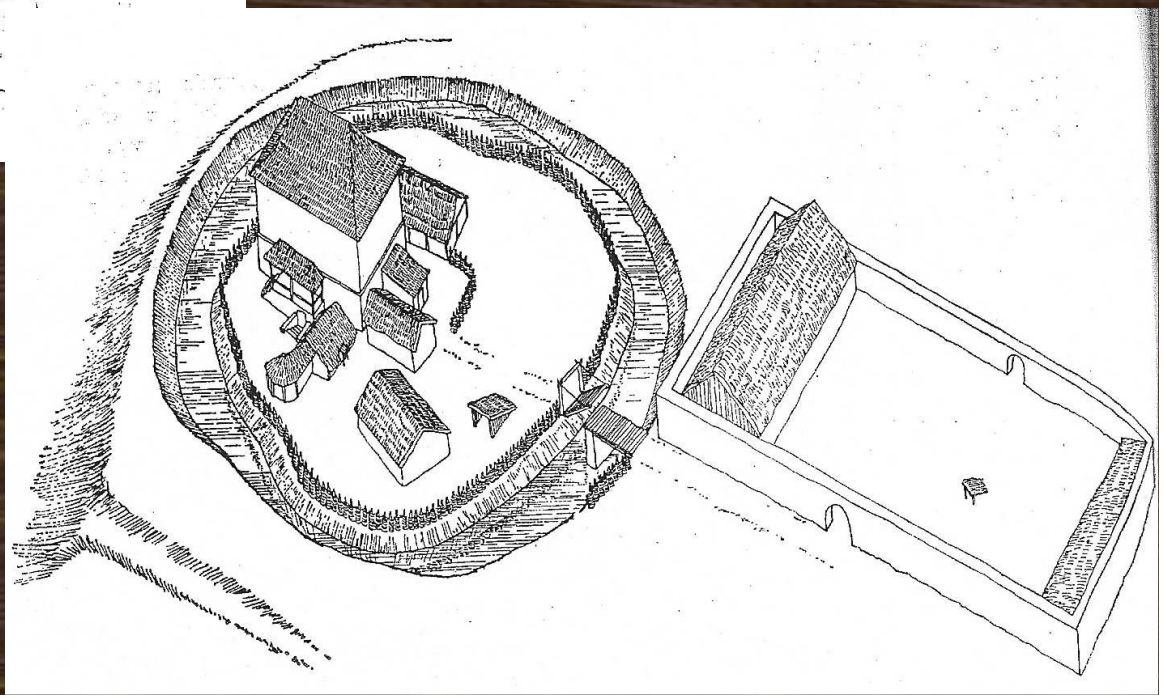

- S od tvrze dvůr – 2 fáze
- zdi až 3m šířka
- vztah ke tvrzi?

KESTŘANY, okr. Písek

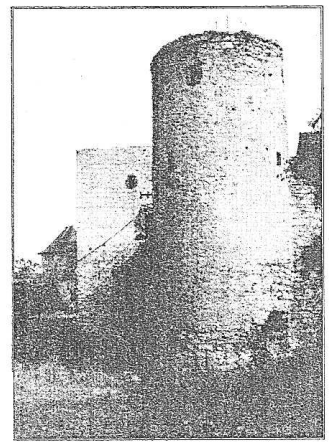

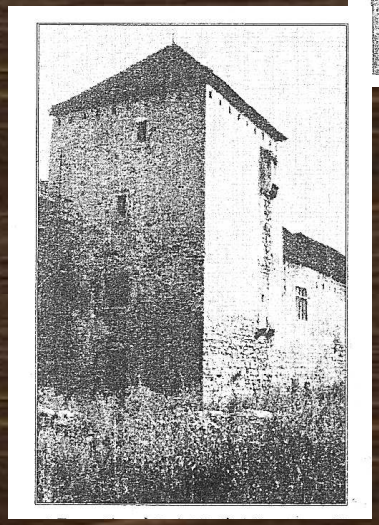

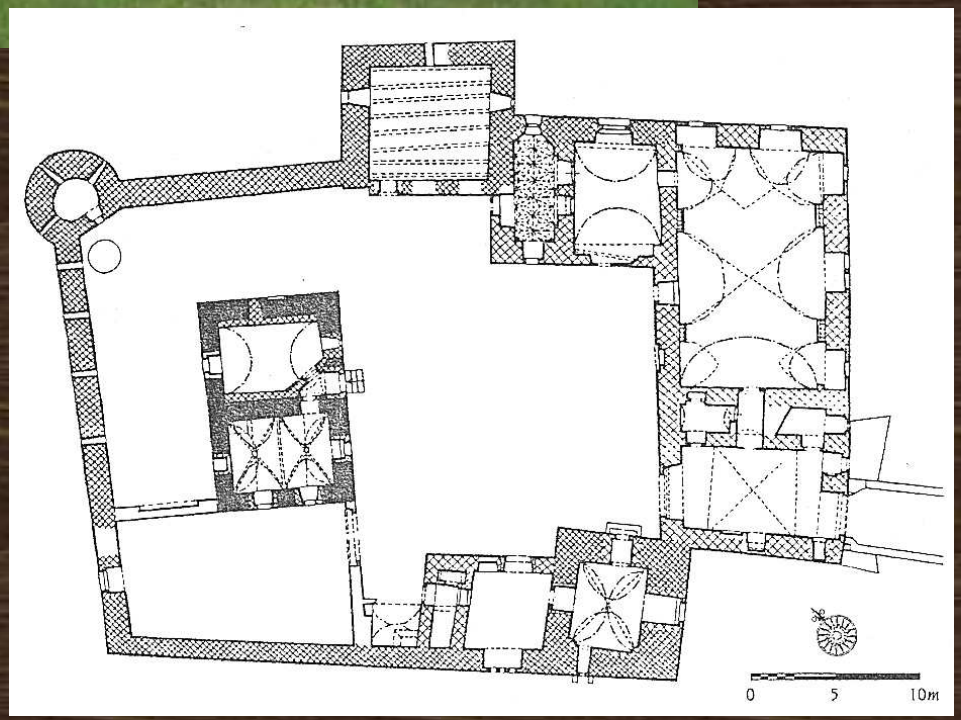

- horní a dolní tvrz
  - posl. ¼ 13. stol.
- blatný terén
- kamenná stavba

ČELÁKOVICE, okr. Praha-východ

•vyvýšenina nad Labem

• pozdně románský kostel z konce 12. stol.

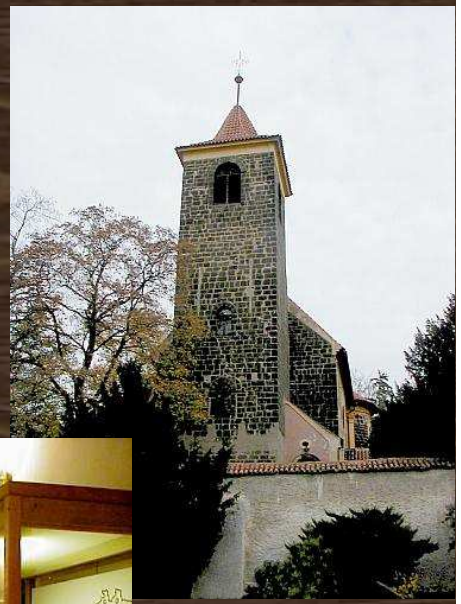

•kolem 1300

dvojdílná stavba

s kam. základy

•opevněno RS4?

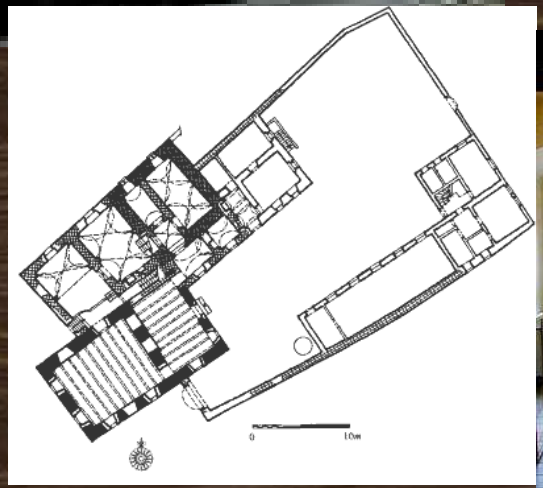

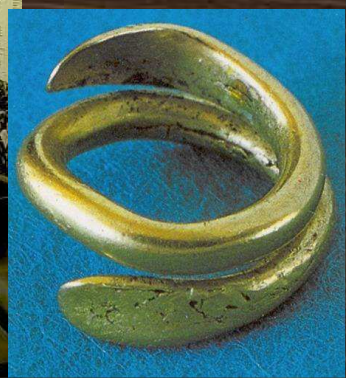

(dnes muzeum)

SEMONICE, okr. Náchod

- výzkum 1895: umělý pahorek (motte?) s kamennou stavbou 6,6 x 8,5 m
- výzkum zachytil spáleniště (Ma, Fe, Ke, uhlíky)

!!!160 ks kovových artefaktů!!!

(největší soubor z českých tvrzí)

- radlice, krojidla, otky, hřeby bran, kladívko, rýč, motyky, vidle, srp, nůžky, sekery, nože, nebozezy, sekáče, udidlo, třmen, ostruhy, hřeblo, podkovy, nákončí, přezky, meč, kroužková zbroj, kopí, šídlo, šipky, petlice, řetězy, skoby, závěsy, zámky, klíče, kahany, mince, militaria, stavební železo, řemeslnické nástroje……

Typ s izolovanou stavbou čtvercového půdorysu

KUNDRATICE, okr. Chomutov

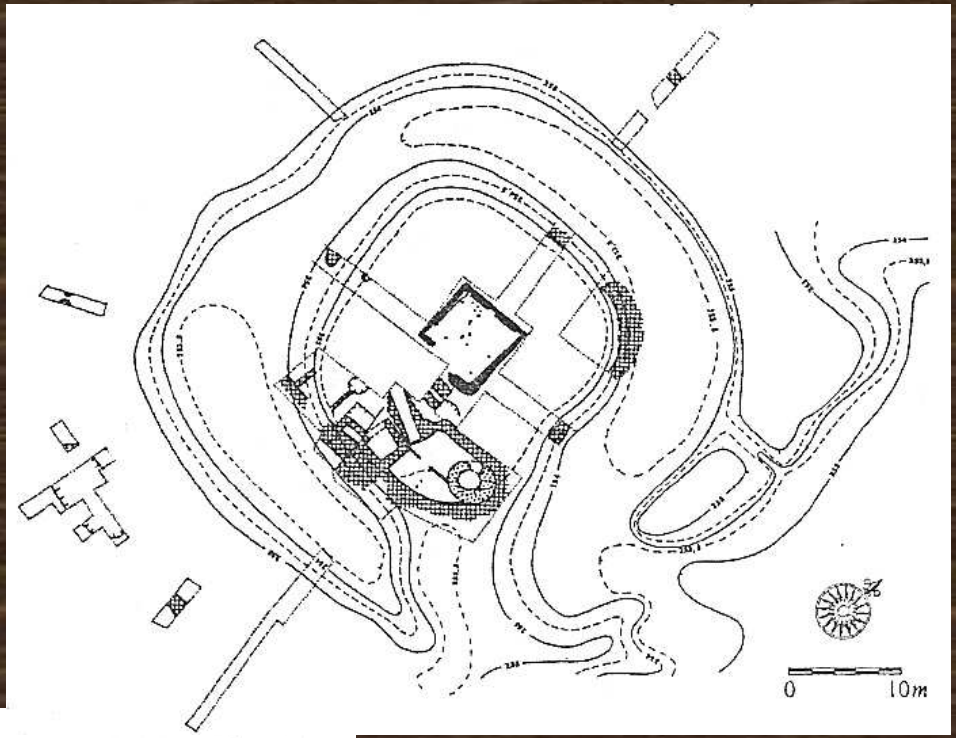

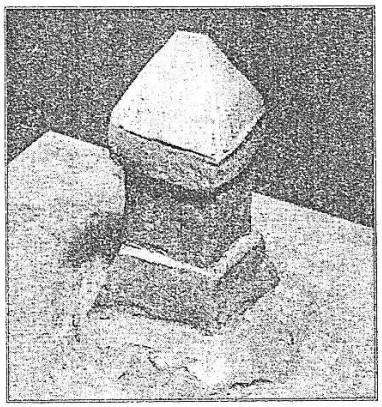

- blatný terén
- tvrziště 28 x 30 m
- 2 fáze:
  - -dřevěná omazaná věž 13./14.
  - -kamenné základy na jíl, zahloubený suterén, kachlová kamna
- poslední fáze už NO1

TLESTKY, okr. Rakovník

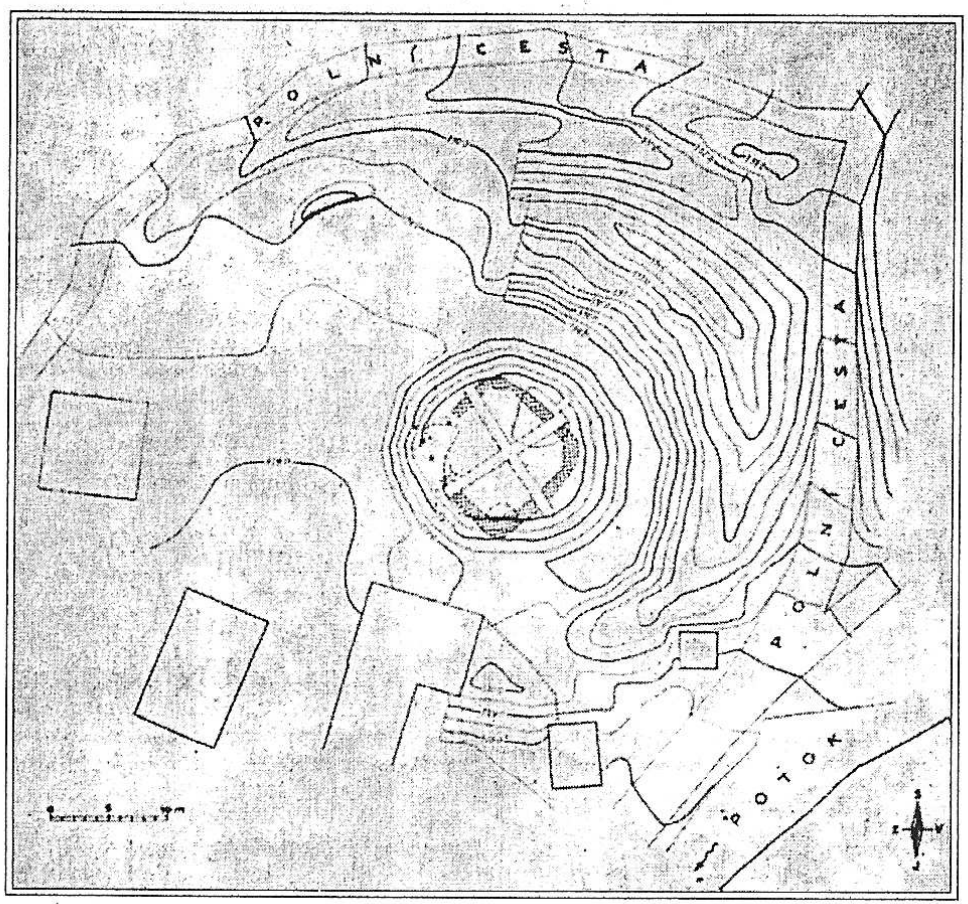

- kamenná podezdívka stavby 10 x 10 m se skosenými nárožími
- dřevěná věž, příkop
- 13./14. – 1424?
- nález 70 skleněných kroužků

DUBJANY, okr. Plzeň-sever

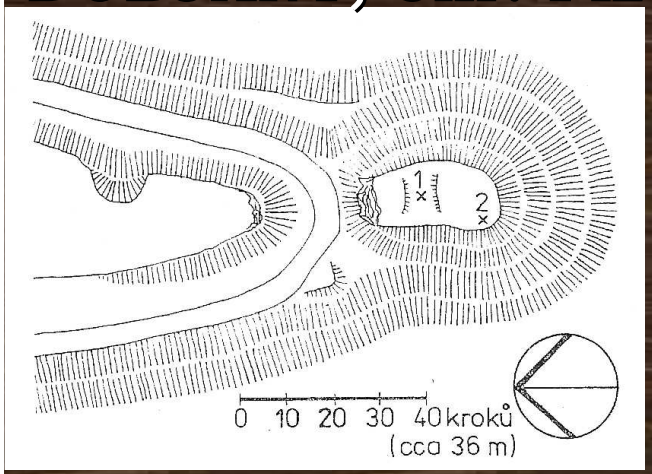

- množství mazanice na ostrožně oddělené šíjovým příkopem – hrádek?
- 2. pol. 13. – 15. stol.

BOLICE, okr. Nymburk

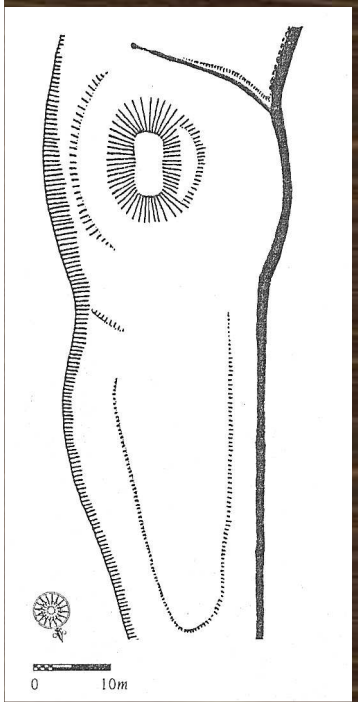

- Tvrziště na umělém pahorku
- cihly?
- keramika 2. pol. 13. století

SOLEC, okr. Mladá Boleslav

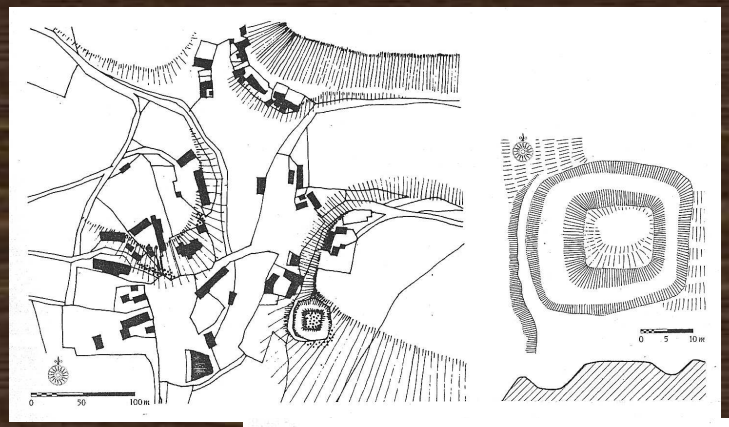

- výrazná poloha
- kámen neprokázán

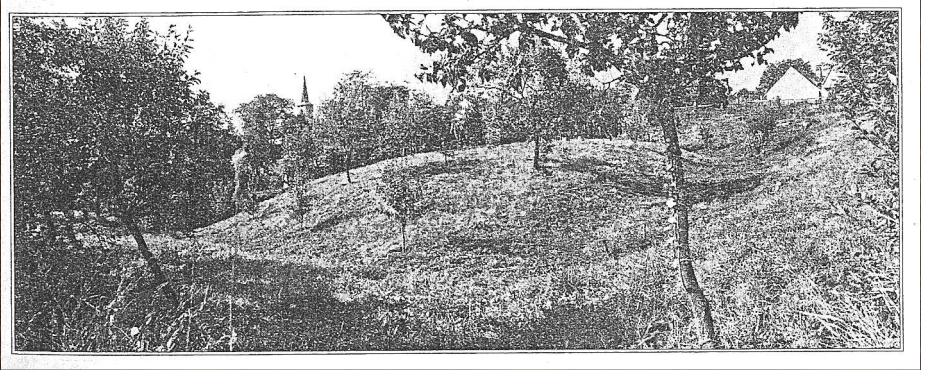

MRÁZOVA LHOTA, okr. Havlíčkův Brod

- skalní ostroh, bez vazby na osídlení, 2 příkopy + valy
- kamenná stavba 5x5m excentricky + menší dřevěná

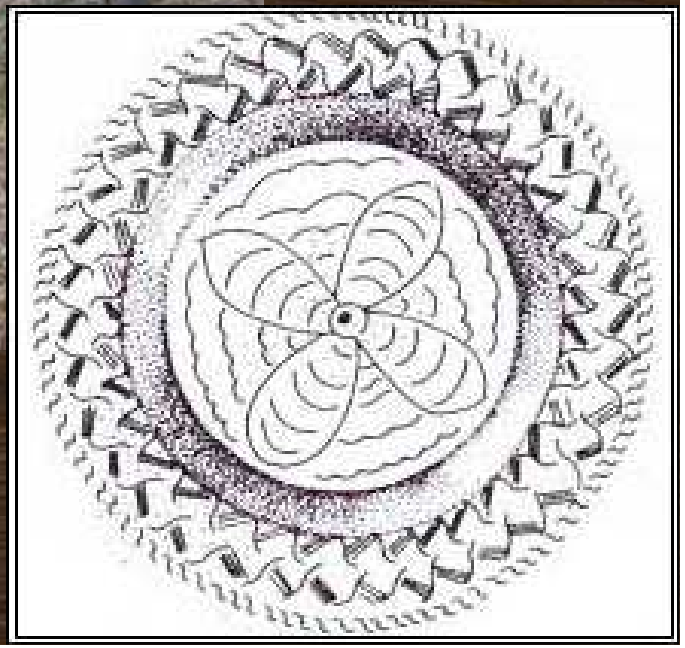

- nález mísy z rytého měděného plechu, kování truhličky, pásového kování, pantů, zámku s klíčem… hansovní zboží?

ROZTOKY, okr. Praha-západ

- nalezeny základy kamenné věže uprostřed nádvoří s obvodovou hradbou
- starší než 2. pol. 14. století

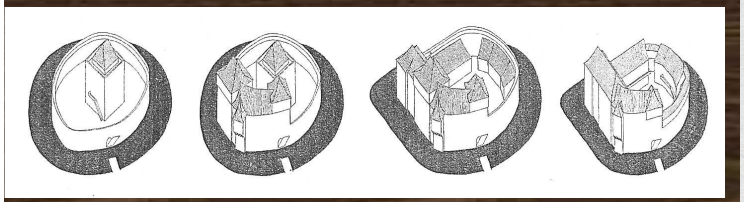

4 vývojové fáze

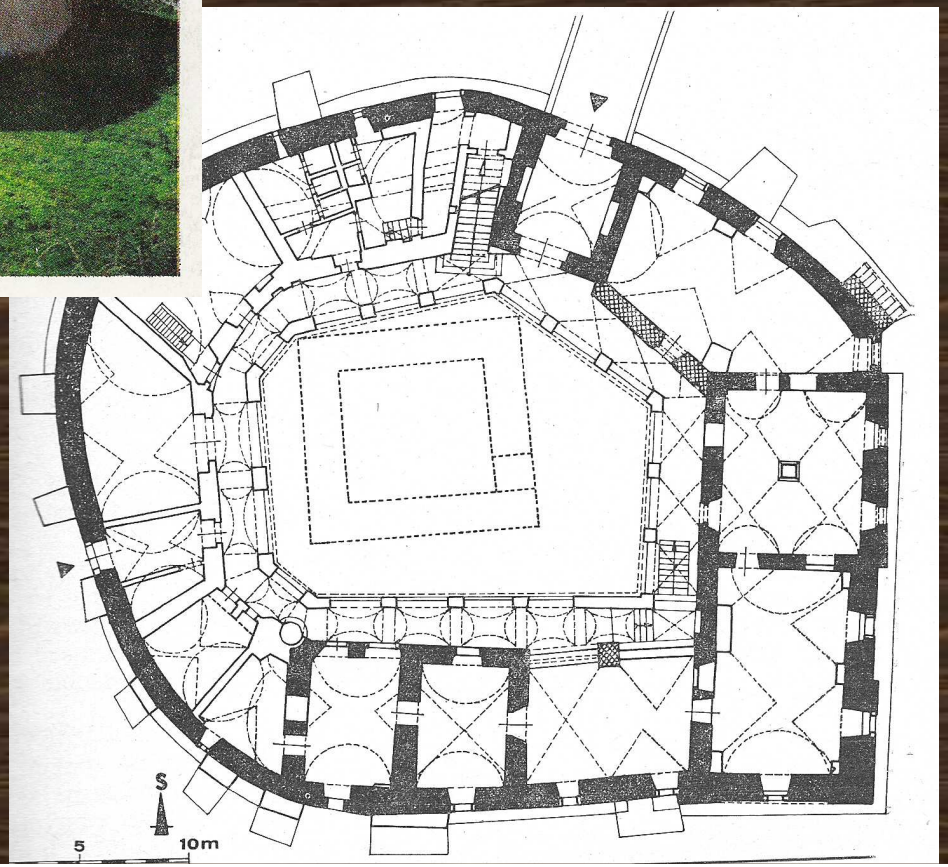

Typ obvodovou zástavbou

MARTINICE, okr. Benešov

- průměr 24 m se silnou plášťovou zdí
- poprvé doložen tento typ
- v mladší fázi mohutná hranolová věž

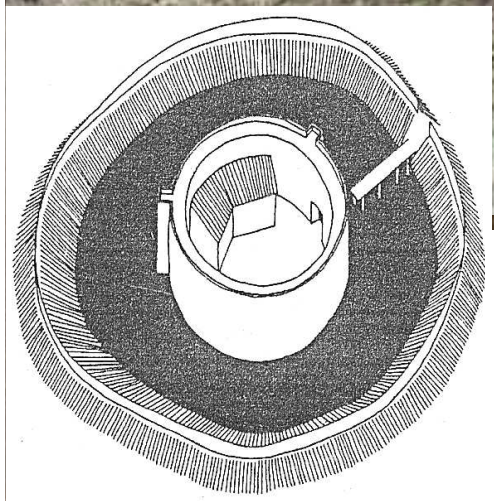

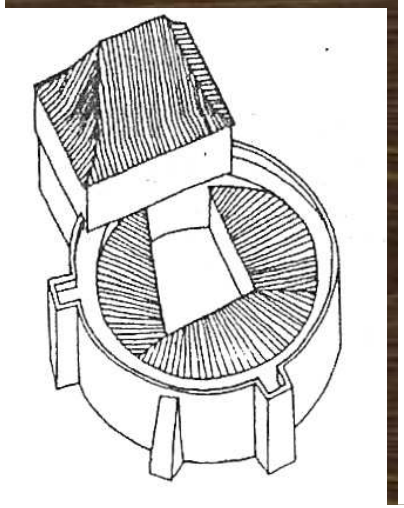

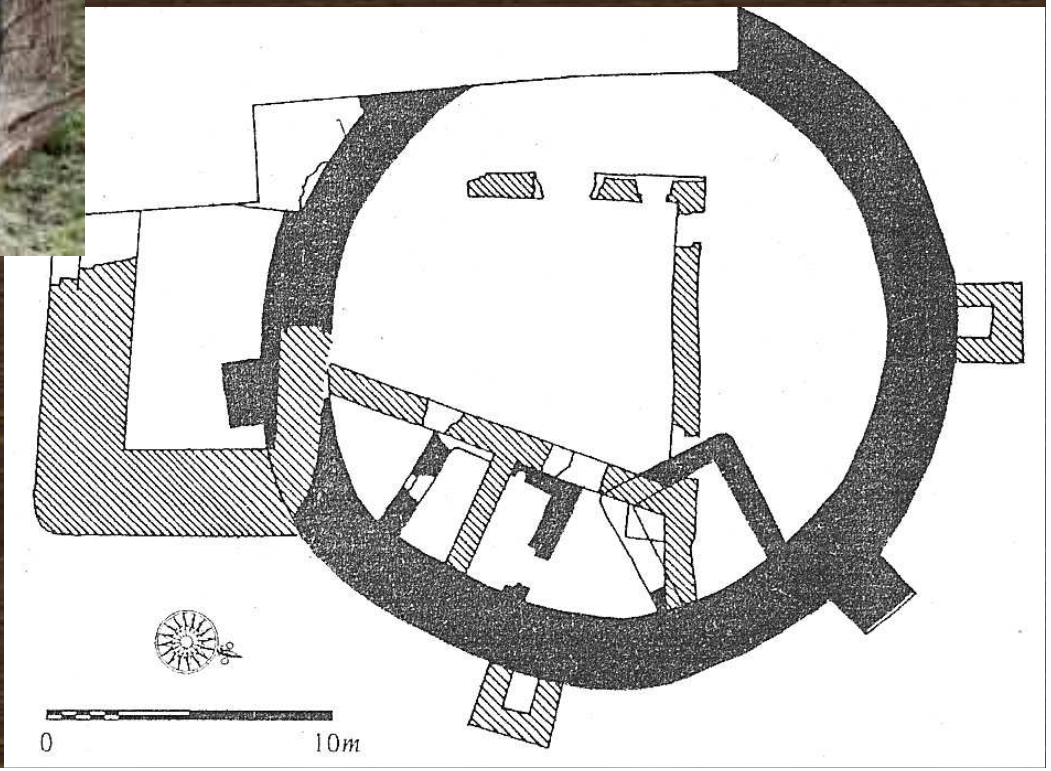

CHODOV, okr. Praha

- 2 věže, hradba, obvodová zástavba
- průměr 32 m
- 2. pol. 13. století

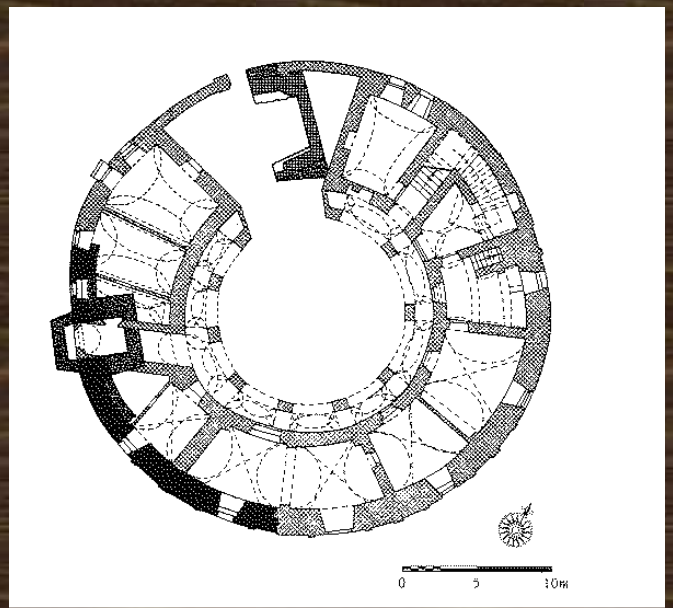

BEDŘICHŮV SVĚTEC, okr. Most

- 30. léta 13. století: románský kostel sv. Jakuba Většího – opevněný
- tvrz z konce 13. stol. těsně u nároží kostela
- dvůr JZ od kostela

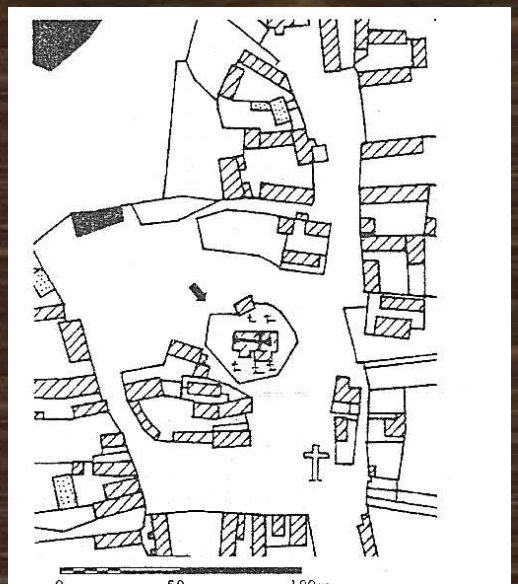

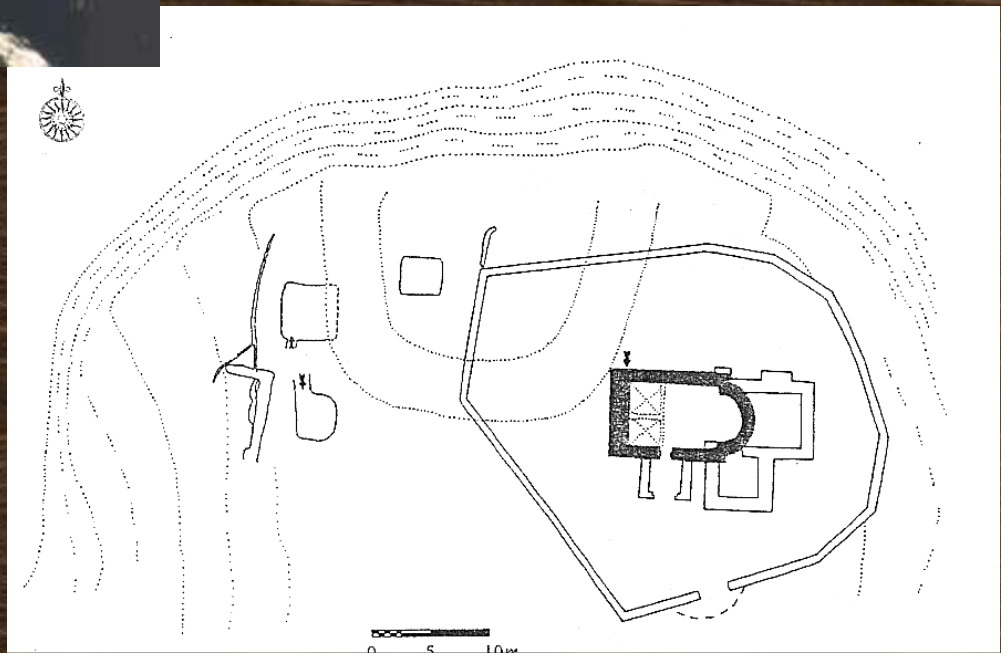

1. polovina 14. století

ERVĚNICE, okr. Most

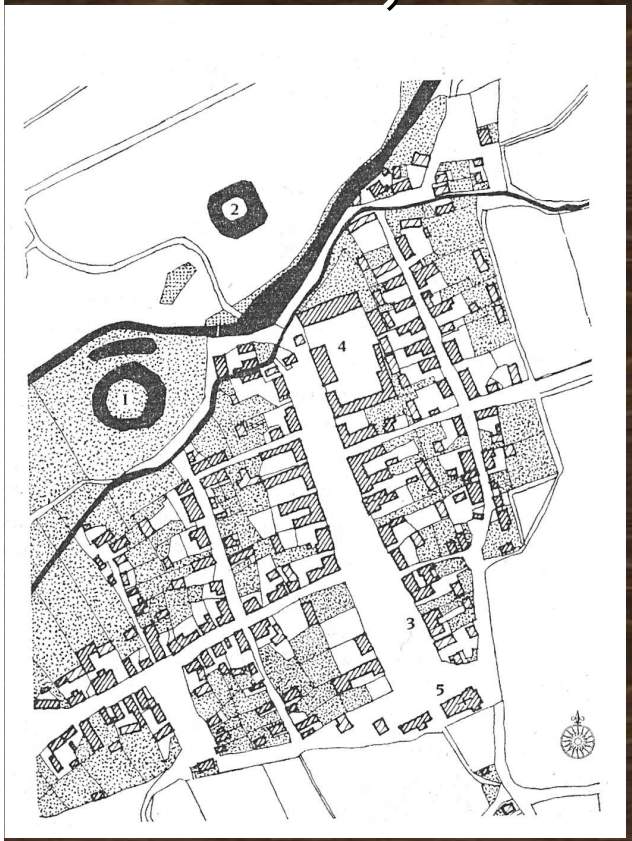

- 2 tvrze s příkopy:

starší průměr 35 m, příkop, palisáda, kamenné základy min 3-podlažní věže (zdivo 1,5 m) + palác dřevěné konstr.
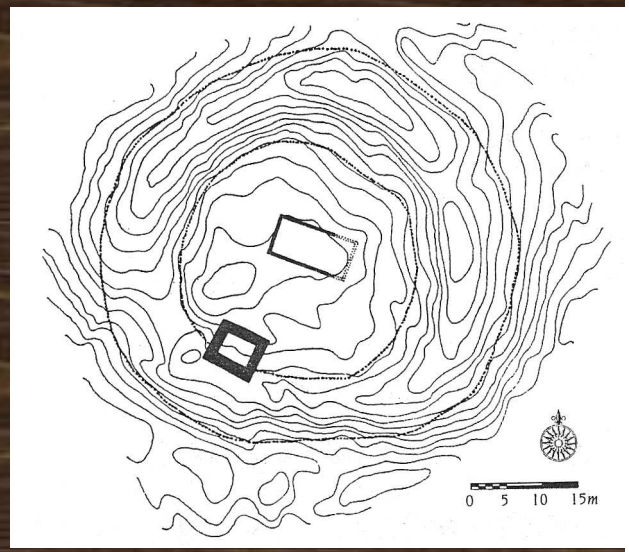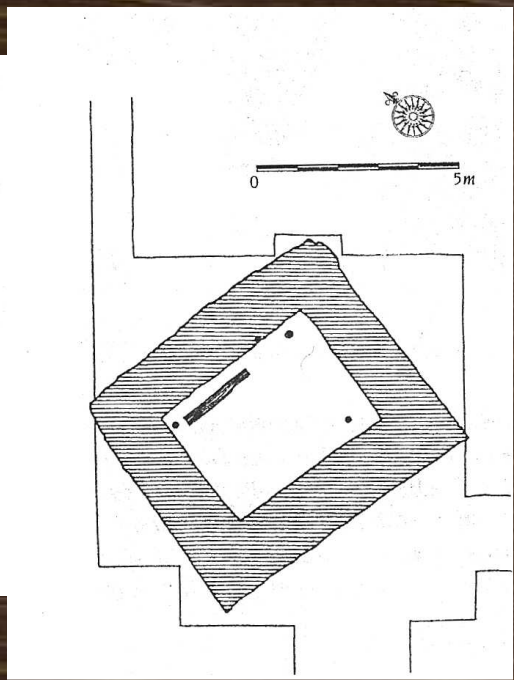
mladší (rozrod rodu) s palisádou po obvodu, nal. kamenné zdivo na hlínu